

СПОРТ
Россе спортсменей
союза викалаш
ТІаийцар республике

16

ЗАМАНХОЙ
Хьалхара гІо деча
эша говзал гойтар вай
дешархоша

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ТІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№39 (12666)
Ардала
бутт,
17 ди, 2024 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хьарак»
яха орден
еннай

ДЕНАЛ
«Денала никъ Z» яха
ТІема-патриотически
болам дІахьоргба
вайцига

3

ТІАХЪОЖАМ
Хица бувзабеннача
шин гІирса хьал
миштад хьежар

4

БОКЪО ЛОРАЯР
Мехка доазонаш тІа,
бокъо йоацаш мах беш
хилара, сунт детт

7

ДЕШАР
Берашцара, цар
даьшцара бувзамаш

8

МУЗЕЙШКА ГІОЛЛА
Эггара дукхагІа музее
ухараш белгалбир
республике

9

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Гуйре лархІар
Гаьнара хьадоагІа Іадат

10

**Бовзаш хила
хьай мотт**

АргІанара
журналаш
дІакхаьчад берашка

12

Шолжа кхален керда администраци хъайийллар

Курскенакъан Ибрагим

«ЛерттIа Iаьдала болх дIабахъара эшаш мел дола хъалаш да цу чу, кхален бахархой вахара-экономически хаттараш кхоачашдеш бола болх дIаболабе мара ца эшаш ба», - аьлар Келаматанаъкъан Махьмуд-Iаьлас.

Шолжера администраци ГIажарий-Юрта дIаяхъар лаьрхIа да, кхален берригача бахархошка паччахьалкхен хъалаш дIакхачийта.

«Шолжа кхален ерригача юрташка бахача наха хала дар, Шолжа администраце шоай хаттараш ийца тIабаха. ХIанз администраци кердача мотти-

ге хиларо цар хъал аггача доаккх», - аьлар ГIалгIайчен Кулгалхочо.

Мехкадас баркал аьлар сена-

тора Хамченаъкъан Билана, цо цига новкъостал дарах, иштта из лоархIаме гIишло хъальъя-рашта а.

ЗIамигача вай мехкахочоа совгIат дир, ший воша кIалхарваккхарах

Аькхенаъкъан Марем

Илдарха-ГIалий тIа яхача, 9 шу даьннача Дзовранаъкъан Хадиджайна совгIат делар ГIалгIайчен Паччахьалкхен кулгалхочо, из иштта денал долаш хиларах, цо ший диь шу даьнна воша кIалхарваккхарах. Цул совгIа, республикан Кулгалхочун цIерагIа Сластенин Владимира цунна елар «ГIалгIай паччахьалкхе хъакхелла 100 шу дизар» яха майдилг, иштта ахчан а кхыдола а совгIаташ дир.

Маьцхали бетта, уж дезал салоIаш хиннаб Селий мехка. КIаьнк Iовихъав хин талгIеша. Бакъда йишас сиха кхетадир цига фу де деза. Цо из хи чура ара а ваьккха, цунна хъалхара новкъостал дир, цу юкье искусственно садахийтар а долаш. Республикан Паччахьалкхено хоам баь ма хиллара, Хадиджас из новкъостал дир, видеороликага гIолла ше Iомадаьр бахъан долаш.

Белгалдоаккх, Дзовранаъкъан Хадиджа деша ягIа моттигерча гимназе йиьлагIа классе.

Президента СКФО гIолла волча викало 100 шу дизарца даькъалавийцар тIема ветеран

Аькхенаъкъан Марем

Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема виса цаI мара воаца ветеран ва Медаранаъкъан Мухьмад. Укх шера цун дуз 100 шу. СКФО гIолла волча Россе Президента викало Чайка Юре даькъалавийцар вай мехкахо.

«Истореча бувзабенна бок-

кха никъ хъабахъаш воагIа саг ва хьо, дIабахача шерашка. Боккхача тIема юкье даькIа лацар, цул тIехъагIа, том дIабаьлча, деррига вахар меттаоттадеш къахъегама никъ дIабахъар - из деррига дукха низ, сабар, денал эшаш хIама да», - йоах цо дайтача каьхата тIа. Чайка Юре белгалду, Медаранаъкъан Мухьмад, Россе вахар тоаде гIерташ, дуккхача халонаш-

та духъальгъувтташ, хъабаькхача нахах волга. Тахан кхувш латтараша масал эца дезаш, доаккхал де дезаш саг ва из. «Баркал хилда хьона Iа мел даьчох! ВIалла а текха даргдоацача декхарийла ба хьона хъалхашка беррига россиянаш. Могаш, маьрша волаш, иразе вахалва хьо хье везарашта юкье!» - йоах Чайка Юре, ше дайтача каьхата тIа.

Коталон аллее лостам бе арабаьннаб болхлой

Гаьгенаъкъан Мартина

Массайолча моттигашка лостам бу ха я гуйре. ТIоадал отталехь, яхаш; арабаьнна, Наьсарера Коталон аллея цIеньеш боаж болхлой. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Ца эшаш йола буц дIахьокхаш, гIаьнаш дIадоахаш, массайолча моттига куц тоадеш, хъувз дугара кьоанзолгаш лелаю уж кадай нах», - дийцар газетага. Шахъара ерригача моттигашка дIахьош да уж гуйранара балхаш.

ГIалгIай мехка хъабийллар «Са да» яха гойтам

Гаьгенаъкъан Мартина

Ер кIира чакхдоалаш хуродола Даь ди дездеш, «Даьхен лорбой» яхача ганза ГIалгIай филиало кийчбир «Са да» яха гойтам. Из хоам бу «Сердало» газетага цигарча зарбан болх лелабераша.

«Културан гойтаме да ЛаьрхIа йола тIема операци дIахьош болча доакъашхой, ветераний сурташ, иштта дезалий архивашкара сурташ. Денал

долча бIухой сурташ ганзаца декъа раьза хилар цар дезалаш, даьй.

Цу гойтама хIара даькIа тIа го йиш я, шоай Даьхе езаш, цунна хъалхара шоай са Iодилла кийча болаш уж хилар», - аьлар ганза филиала психолога Буружанаъкъан Мадинас.

Къамаьл даьчо яхачох, гойтама зале безаме из дIахьош хилар хоалуш дар, салоIаш йола ха цьхана дIахьош хилар хьагойташ долча бIухой сурташ салаIам бора наха.

Тема доакъашхочун нанна, дарба деш, гю дир

Гаьгенаькъан Мартина

Тема операце доакъашхочун нанна мел эша молха Талашийр республике. Из хоам «Сердалога» бир «Дакъен лорбой» яхача ганза болхлоша.

«Новкъостал доацаш, лела могаш яц инсульт хинна Мужечара яхархо. Тема операце доакъашхочун йишас дехар даь, лелалуш боацача наьха вордингаш, молхаш, иштта кхыдараш Талашдаьд ганза болхлоша. Цул совга, кастта ший могашал кхытла чоагъеш хургъя из Нохчий мехка», - йоах хоамо.

«Денала никъ Z» яха тема-патриотически болам длахьоргба вайцига

Гаьгенаькъан Мартина

ствос.

Палггай мехка дика таронаш хьакхоллаш я кагирхошта лаьрхIа. Из деррига а деш да уж физически, кхоллама, кхетам балара даькъ тIа дика дегIабоалабе дагахьа. Цу тайпара, хьатIадоагIаца кIира республике тема-патриотически, спорта «Денала никъ Z» яха болам длахьоргба, яхаш, дийцар «Сердало» газетага Палггай Республикан кагирхой политикан, туризма Министер-

«Ерригача Кьилбаседа Кавказа федеральни даькъ тIара баьккача наха цига гойтаргда «Мужече» яхача спортивни-тренировочни центре шоашта карагIдоалар. Яхьаш длахьош хургъя, пхи саг чувоагIаш йола тоаба», - аьлар цигарча болхлоша.

Белгалду, из кхетаче длахьош я, Россе кагирхой грант а енна, хьаллаьца хиннача БIарахой Мухьмада проекта чуйоагIаш.

Тема операце доакъашхой оагIув хьаллоацаш ба кьона эскархой

Гаьгенаькъан Мартина

«Тема операцен доакъашхочунга яздаь каьхат» яха болам хьаллаьцар Iаблий-Юртарча гимназе дешаш долча бераша. Из хоам «Сердало» газетага бир цу моттигера.

«БIухой дог ураоттаргда, шоаш дагабоахкилга, безилга

царна длахьайтаргда дешаш язде лов берашта. Могаш, маьрша болаш, ма хулла сихагIа котало вайгахьа йолаш цIенах кхета даькъалабийцар цар тема операцен доакъашхой. Доккха баркал аьлар, иштта деналца, майралца Даьхе лораеш, вай кьаман сий доаккхаш латтарашта», - дийцар тха газетага.

ГБОУ «Гимназия Назрановского района»

ПИСЬМО СОЛДАТУ
посвящается участникам СВО

Отряд юнармейцев имени «Героя СССР Аушева Р.С.»

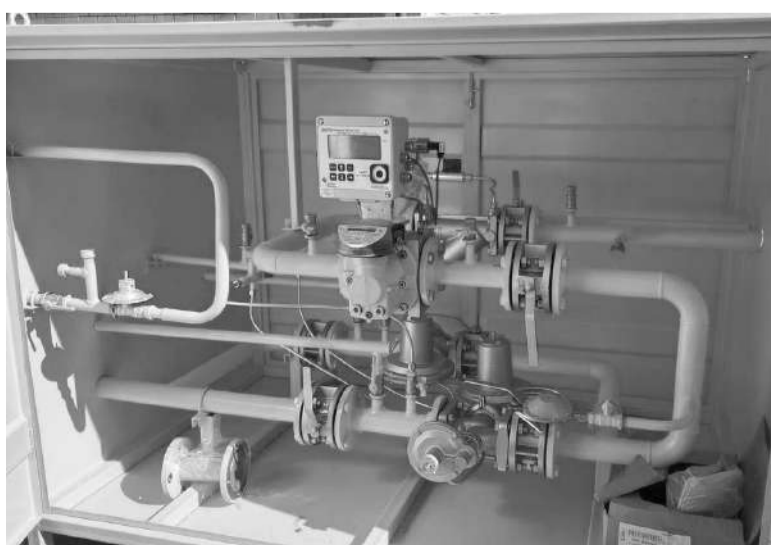
СВО доакъашхочун гIулакхага хьежар

Гаьгенаькъан Мартина

Царгашта дарба де дезача этгача тема операцен доакъашхочунна гIо дир «Дакъен лорбой» яхача филиала болхлоша.

Из хоам «Сердалога» бир ганза кулгалхочун гIонча йолча Новрбенаькъан Фаринас. «Тема юкье моастагIачунна тIалаташ йолча ротан ичархо волаш лаьтта Б. Аюп, геттара сиха царгашта дарба де дезача хьале эттар. Мас-секк дийнахьа цу гIулакха оарцагIбаьнна лийлар ганза болхлой. Малсаганаяькъан М-Б. цIерах йолча республикерча царгашта дарба деча поликлинике ший гIулакх чакхдаккха йиш йолаш ва из карарча хана», - дийцар тха газетага.

Иан кийчо е гIо деш я вай республика

Аькхенаькъан Марем

По лоаттадергда, аьнна, дIадахача шера чоагIо яьча Запорожски областа Токмакски кхаленна могаш дола новкъостал деш я вай республика. Шелала духьала кийчо е гIо деш ба царна карарча хана.

Эггара хьалхарча арIагIа газачара гIулакх меттадоаладе деза. Молчанскерча амбулаторе йовхал лоаттаеча моттига лаьрхIа, ГРПШ-05-2У1 гIирсаш дахьийтад. Газ ший хила беззача бо-

араме хьаахийтара эшаш я уж хIамаш. ДIахо хин гIулакх меттадоаладе деза. Цу гIулакха лаьрхIа Молчанске яхьийтай насосаш, трансформатор, иштта кхыбола эша кхоачам.

«Вайцигара Юбаха боллой тайп-тайпара балхаш чакхдоахаш, наьха вахара хьал тоадара тIехьа кьаьхегаш боахк цига. ДIахойодача хана а, мукъаяьхача моттигашта гIо лоаттадеш, болх длахьоргба республико», - белгалдир вай мехкадас Келаматанаяькъан Махьмуд-Иаьлас.

4 ТІАХЬОЖАМ

МЧС кІира баъча балхах дийцар республике

Султиганакъбан Йоакъап

МЧС дІабихъача балхах дувцаш йола кхета-че дІайихъар республике. Из хоам «Сердалога» бир цу оагІон болхлоша.

«Республике укх кІира цхъа доккха хатар хинна моттиг яц. ЦІи яьнна моттиг хиннай, Даьла къахетамца, саг лоза ца веш, дІадийрзад из гІулакх. Авари яь ворхІ моттиг хилар республике, саг венна моттиг яц», - йоах хоамо.

Белгалде деза, наькъаш-кара хатараш, цІи ювлара баьханах кІезигагІа хилий-тара тІехъа МЧС болхлоша бахархошца болх белга. Шелал эттача лораде дезараш хълхадгоах наха. Из болх дІабахъа араваьнна хилар болхлоех виь саг.

Хица бувзабеннача шин гІирса хъл миштад хъежар

Султиганакъбан Йоакъап

ПалгІайчен Іалама Министрствон хин тароний отдела говзанчаш, лаьрхІа йолча комиссеца цхъана тохкаш хилар Буро кІалхарча гидротехнически гІирсий хъл миштад, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мехка Іалам лорадераша.

«Іалханчурта канала №3 йола атагІа е хин кІал ехка турба (дюкер) я 420,8 метр йаьха, 2500 мм сома. Из хин турба йойиллай цига 1987 шера, цу хана денз 37 шу да цо хин Іалашо лоатгаю. Канал цунна чудоалача моттиге оттаяь боарм лорабу шлюз, хин турба лаьтган тІехнахъа гІюлла йода. Цигара хъл тох-

каш массехк кхоачамбоацар гучадаьлар», - йоах хоамо.

Из лертгІа болх беш хилар мел лоархІаме да теркал а деш, комиссе лаьрхІар из малагІа хъале я хъажа, дІахо хицара хъл кхераме хургдоацаш кийчо яра а, иштта юртбоахама балхаш леладераша цахаддаш хий лоатадара гІулакх тешшаме хи-

литара а.

ГІулакх довзараша, теркам тІабохийташ, Іомадир №7 йолча аьшка турбан хъл. Цо болх бу 1975 шера денз. Укхаза а корадир кхоачамбоацараш, царех дар, турба ийккха хий Іоухаш, мукхїиа хилар. ДІахо цох де дезар комиссе хъадергда.

АЗСий кхерамзлен хълалаш тохкаш ба республике

Султиганакъбан Йоакъап

Бензини гази массахана хиннад эггара кхерамегІа лоархІача, фийла хила везача хІамаех. Къаьстта царех доккха хатар, зулам дала йиш я. Из массанена ховш хул; берий бешара, хълхарча классера денз; цІерцарча кхерамзленх дувцаш. Сона дагадоагІа, тхона лоалаха ваьхача цхъан сага мухъ кхухъача машинах яьлла бак ера цхъаннахъара.

Ахкан ха яр лаьтгар, геттара дІайха ди долаш. Бака тІера кеп хългъаьккхай, ІотІаваха хъаж яьккха, согахъа хъакхайкар из: «Хъахетаргахъа укх чу хІама яц!» Цул тІехъагІа, лотадаь каьхат цо ІотІахъошшехъ, боккха ала боалаш, юкье дІа ахъаьнна ийккха бак массехк метр дІаяхар... Цу чу лаьтгача бензина Іанаро дир из хІама, Іи хилча тоьам ба эьккха. Тахан вай вахаре нийслуш, хозаш долча хІамашта юкьера цхъа масал мара дац из... Газ, бензин, йоагаш, эьккхаш йола моллагІа кхъйола хІама чІоагІа лоравала, фийла хила везаш я. Тахан вайна гу, бензин, газ машинашка чуьвтта моттигаш эзараш нах гонахъа бахача доазан тІа Іоаьхкалга. Кхъйолча моттигех дІахетта хългъаь латт уж, вай мехка гІюлла из теркалдеш хъо волавелча. Цудухъа наха-

га массахана дІадувца деза, цу моттигашка хатар хилча эггара хълхача фу де деза. Доагор долча доазон тІа хатар хилча, ма хулла сихагІа цигара гаьнавала веза, беррига нах дІабига беца цун гонахъара. Сиха оарцагІухарашка, ІІ2 яхача номерах телефон дІатеха, цІера ала дІа-хъа баржа йиш я аьнна мел хетача моттигера адам гаьнадаккха деза. Экологех, наркоманех, иштта кхъдолча лоархІамедарех дувцаш; даьша, ноаноша дезалашта хълхаддаха деза цІаьхъа АЗСе цІи яьнна моттиг хуле, эггара хълхача де дезар фуд.

Телефонаца деррига хъатІадаккха, цох репортаж е ца гІерташ; шийна гонахъарча наьха уйла еш, ма хулла сихагІа ведда гаьнавала веза. Вай республике иштта дола хатар хинна моттиг хилар Шолжа-Шахъаре. Массехк шу хълха ахкан хана газ чуьвтта моттиг ийккха, ялх саг лозаваь, реанимаце Іочувигар. Хъадийца-чох, кхерамзлен хъл боагІаца боараме лора ца дарах хиннадар из хатар. Иштта хилар Ілдарха-ГІалий тІарча бензин чудувтгача моттиге а. Вай массане дегашта вас еш хилар лоалахарча мехкашка дукха ха йоацаш хинна цу мугІарера хатараш. Шахъара юстара, Махачкале илла доагор чудувтта моттиг ийккха, массехк сага

вахар хълдар, массехк саг хала човнаш хулаш лозавир. Геттара унзара сурт дар укх де-ношка Шолжа-Шахъарера газ чуйола бак ийккха эттар. Виь сага вахар хълдар, царна юкье ши бер да, массехк лозаваь саг дарбанче улл. Ше лаьтгачара массехк метр дІаяхача газа бешко нах легабеш, машинаш йохаеш, боккха цІера ала боаржабир шерача доазон тІа.

Массайолча моттигашкара цу хатарий баьхан цаІ да - кхерамзлен хъл боагІаца боараме лора ца дар! Цу гІулакха бехктокхаме болча болхлоша тІахъоажам лоаттабац, уж мот-

тигаш теркалгъац ала йиш яц вай... Масала, балхарча новкъосташа дувцачох, хІанз дукха ха йоацаш иштта йолча цхъан моттига кулгал деш хинна вахархо Наьсарерча прокуратуро, газацара кхерамзлен хъл боагІаца боараме лора деш дац, аьнна, бехктокхаме эзар, дикка гІод тохаш. Прокуратуран болхлоша теркаме лаьцар, цига къахъегаш хинна нах шоай болх лертгІа бовзаш, цу тайпарча моттиге лораде дезараш фуд ховш хиннабоацилга. Махачкале, Шолжа-Шахъаре, вай мехкарча шахъарашка иштта унзара хатараш хинна-

чул тІехъагІа, кхы а чІоагІагІа лакхбергба аьнна хет доагор чудувтгача моттигашкара тІахъоажам, кхерамзлен хъл. Тахан паччахълкхен, юкьярча вахара оагІонцара боккха, лоархІаме болх ба из. Цхъаьхача хатар хиларга ца а хъежаш, деррига а ший хила дезача тайпара тоадаь дІаотгтаде деза цу моттигашта доал дераша, даиман тІахъоажам лоаттабеш хила беца цу гІулакхах бехктокхаме бола болхлой, прокуратура. ЦІи яла тарлуш, доагаш дола хІама мел кхераме да кхетаде деза вай массане!

МагIалбике 30 гаргга сийленг да, цига лаьтта тIом дагабохийташ

Султиганькъан Йоакъап

МагIалбик-Шахьар, сийдола турпалхой лийга моттиг белгалъеш; ткъаь итт гаргга вежарий кашамаш, сийленгаш, дагалоаттама моттигаш я карарча хана, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цигарча администраце.

«Сийлахь-боккхача тема турпалхошта сийленг оттадар - из царна карагIдаьнна турпала гIулакх диц ца деш, цар сий деш хилар да.

Из вай шахьара йоакхо еш хилар, тIехьа тIадоагIача ноахала дика масал гойтар, царна из турпалал диццадалийтар да.

Гаьнадоалаш латт тIема шераш, из тIом дагабоагIаш хинна нах а бисабац ала йиш йолаш да. Цудухьа сийленгаш латтаргда, уж вай кхувш йоагIача тIехьенна дусаргда, царна из дицIургдац», - аьлар хоамо.

МагIалбика Iаьдало массахана терко лоаттаю сийленгаш дола моттигаш цIена, лоттам баь хилийтар: гонахьара йоархIаш дIайоахаш, кIир тохаш, басараш хьокхаш, наькъа йистош цIенъеш лелаю уж даим. Тахан республикан беррига бахархой доаккхал деш ба, Сийлахь-боккха Даьймехка тIом лаьтгача шерашкарча, МагIалбик йоаккхаш лаьтгача турпалхоех.

Кхаь бала гIийртар бехктокхаме эзар

Султиганькъан Йоакъап

Iаьдала болхлочунна кхаь бала гIийртар Илдарха-ГIалий тIара яхархо бехктокхаме эзар. «Илдарха-ГIаланна чуйоагIача кхален судо белгалдир, шахьарерча Кирова оалача урам тIа йоаллача тика чу цу кхалсага «С серебром» яха корта бохабу маларца дехка хилар, из докка бокъо луш дола цхьаккха кавхат а доацаш», - йоакхоамо.

Тика чу чухьежача, полице болхлочоа гучадаьлар кхы а 19 шуша малар. Из зулам кьайладахьа гIерта, корта бохабеча маларца базар лелаер Iаьдала болхлочоа 13 эзар сом кхаь бала гIертар, цо из хIама кьайлахьоргдолаш. Полице болхлочоа деррига ший кулгалхошка дIадейцар. Дий шу суд йир цунна Iаьдало, ший цIагIа йолаш такха езаш, цул совгIа, 260 эзар сом гIод дIатакха дезаш я из.

ТIем тIа гIалгIай лётчико лелаяьча самолёта оатхалаш кораяьй Псковски областе

Аькхенаькъан Марем

ПалгIайченна хьалургьа, ардара бетта 21-ча дийнахьа, Псковски областа Новосо-

кольники яхача шахьаре кораяьча Як-7Б истребителя оатхалаш. Цун лётчик хиннав зIамагIа вола лейтенант, Россе Турпал Оздой Мурад.

Дукха ха йоацаш дIабихьача тохкама балха гучаьлар, 1944 шера чудахача фецарча кеман оатхалаш уж хилар.

Цун мотор корабаьб, из лоархIаме да, хIана аьлча кьаьстта цу тIа яздаьд из гIалгIай лётчика хинна истребитель йолга.

«Патриот» яхача ПалгIай Республикан РОО тохкама тоабо хьалехар РФ Минобороны Центральни архиве цун каьхаташ, цига гуш хилар цунах бола хоам. Архиво каьхат хьаделар, хьалхагIа ца хиннача хоама тешал деш.

«Тохкама тоабо кьаьхьегарах, таханарча а иштта кхоанарча а тIехьено доаккхал а

деш лелабергба, Даьхе лораш лаьттараш, цар сий лакха лоаттадергда.

Оздой Мурада гойтад денал, тIема говзал йолаш саг ше хилар. Цо, сигала тIом беш, дукха толамаш даьхад. Из даим вахаргва вай дегашка», - аьлар ПалгIайчен кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Iаьлас.

Хьалхара гучаьнна истребитала оатхалаш хьаенна-яр вай республиканна 2012 шера. Цул совгIа истребитель белгалйир, из ПалгIачун хилар чIоагIдеш, 2010 шера.

Иштта дале а, хIанз мара цун чIоагIо янзар, кьаьстта из Оздой Мурада хинна Як-7Б хилар гойташ.

«Даьй ларах» яха проект кхоачашъе йолаяьй вайцига

Гаьгенаькъан Марина

Кагирхой цхьанкхетарий цIено, политикани туризмаи Министерствоча цхьана «Даьй ларах» яха проект дIайолаяьй, республикан туризма крагIдоалараш совдаха лаьрхIа, яхаш, дийцар «Сердало» газетага цигарча болхлоша.

«Цу проекта чувоагIаш волча мохк бовзийгача Муцолгананькъан Iаддал-Малика болх бу Селий, Нохчий, Кьарший-Черсий мехкашкарча туристашча, ПалгIайчен лоаман даькъ тIа уж гIаш дIакхувлаш. Кхаь дийнахьа экскурсе болхараш тайп-тайпарча гIалашка гIоргба», - аьлар хоамо.

«Оаха лаьрхIад кагирхошта вай мехка хозал гойтарал совгIа, уж кьаман исто-

ри, культура лархIа Iомабе. ГIаш еш йолча туризмо аьттув лу ноахал вIашагIтоха,

вай Iадаташ дIадовзийта», - аьлар Муцолгананькъан Iаддал-Малика.

Магаса вахархочо ши миллион гаргга ахча доадир, ше Iехавайтар бахьан долаш

Аькхенаькъан Марем

Магасе лохаш ва, тийшача балхаца 1 миллион 895 эзар сом лочкьаьдо саг. Моттигера вахархо вера Россе МВД отделе, цо хоам бир, «Госуслуги» портала болхло ва ше, аьнна, малав ца ховча сага тийшача балхах ахча лочкьаьдаьд, аьнна.

ПалгIай МВД зарбан болх лелабераша беча хоамах, цу сага баьр тийшаболх ба. «Нах Iехабер» яхача РФ УК 159 статья из зуламхо лоархIаш ва.

Карарча хана полицейскеш интернетга гIолла нах Iехабер лохаш ба.

Тийда улла 27 пона хи гучабаьлар Іаьдала

Султиганакъан Йоакъан

Хьун берката тІакхайдараш малашб тошкаш ба Шолжа кхалерча полице болхлой. Из хоам «Сердалога» бир МВД.

«Россе МВД «Шолжа кхала» яхача МО хоам кхача, хиннар таха арабаьннача Іаьдала болх-лошта байра, Галашка тийда улла поп яхача габний 27 хи», - йоах хоамо. 3 метр дІоахал, 30-60 сантиметр сомал йолаш да хенаш. 10 кубометрага кхоачаш да уж. Шолжа кхалерча хьун боахамо тІахьожам лоаттабераша Іочуйихьар хьу, хІаьта полице болхлой хьуна зе даьраш лохаш ба.

Шолже гІод тох, шоай бераш мах бе дІаувттадеча даьшта

Аькхенакъан Марем

Шолжерча ялх вахар-хочоа гІод техад, шоаш дезала даьй хиларах тарра, шоай декхара ш кхоачашдеш ца-хиларах, къаьстта а кхувшдоагІа бераш мах беча моттигашка цар лоаттадарах, кхерамеча накъа йистощка, кхыча майдашка.

Укх денощка цу балхача дувзаденна хьал довза арабаьлар шахьара экономикан, ахчан отдела; Россе МВД «Сунженский» МО ПДН болхлой.

Из болх дІахьош гучадаьлар, РФ КоАП 1 д. 5.35 ст. дувзаденна кхоачамбоацараш хилар, хІаьта кхувшбоагІарий бокъонаш лорайир.

Водителій болх чоалхане ба

КІеззига безамегІа хила вай

Батайнакъан Хьава

Тхьоврча хана нагахьа мара машин кхетацар, накъа араваьлча. ХІанз санна паргІато хургьа, аьнна, дага а дацар. Бакъда ха дІа мел йода хувцалуш доагІа вай вахар а цунца цхьана дунен тІара вахара хьалаш а. ХІанз со дувца гІертар къаьстта «газель» оалача машинаца лелача водителій балха хьакъехьа да.

Цхьан дийнахьа балхара чуйодаш, кІезига га езаш моттиг нийсъяларах, сайранга яхар со балха. Сихъенна «Осканакъан цІерагІа го» оалача, газелеш сецача моттиге со кхачьа; дукха адам дар машинаш йоацаш гулденна. Боад къоввалуш латта ха яр из, хьатІаьзар цхьа «газель». Табеттабала, ше-ше хьалхавала гІерташ, болабелар хьежаш лаьттараш, со вІалла хьа а ялехь, цига хьежаш лаьтта нах дІахьалхабалията лаьрхІар аз. Со сихъяла безам болаш а

яцар, хІана аьлча цун тІехьа цхьаькха «газель» йоагІилга ховш дар.

Дукха юкъ ялалехь, цхьаькха а хьаьттар, тхо дерригаш а чухайшар цу чу. Машин хьал а йиза, доладелар тхо цІенгахьа. Эггара хьалха аз кхетадир, цу чура хьал дика доацилга. Геттара хьамча хьадж йолаелар. ТІаккха наха а шоайла доладир къамаьлаш.

- Даьллахьий водител, ер машин, цІаьхха, лоталойя, чура арадовла кхоадергдий - хьогІ тхо? - аьлар, кхы сатоха ца могаш, бата тІа йовлакх дилла яьгІача, цхьан дикка ха яьннача кхалсага.

Дукха цо аьнначоа раьза воацаш юха а хьежа, водител цхьа во човхайир из. Кхы саг йистхила а вахъанзар, кІура хьадж дукхагІа ена мара лаьгІлуш а яцар.

Из цхьа саг Іоваккха юха мел соьача хана, геттара чІоагІа Іаьржа кІур чубоссаш санна хеталуш, хьадж йоагІар. Дикка унзара хьал дар этта

хиннар. Иштта долхаш, Буро кІалха кхачьар тхо.

Из «газель» а яцар, Илдарха-ГІалий тІа кхаччалца мара йодаш. Са дагахьа яр, дІакхача ма йоаллий со, сатохаргда-кх аз, яха уйла.

Шийга наха хетгачоа цхьаккха жоп ца луш, ваьгІача водител машин юхаерзайир, Наьсаре бодача накъагахьа. Нахаца дагавалар доацаш, дІакхача доахкаш хинна тхо баьде тІаенача бус, Наьсаре юхадугаш вар из.

- Ва водител, дахча да Іа хьош дар? - аьнна, йистхилар цаІ.

ЧубагІараш юхасовцаргбоацилга хайча, цо аьлар:

- Шо аз кхыча газела тІа ховшаде дугаш да.

ТІаккха цаІ, геттара раьза йоацаш, йолаелар:

- Ай, фуд Іа дувцар, тхо-м хьакхача ма доахкарий, цига Іудаха йиш ецарий тхо, арабийса ма йий, тхоч дош ца хетилга да ер?

Бакъда тхоца башха къа-

маьл де раьза воацача газелиста аьлар:

- Айса хьайцача аз юха Іудоахаргда-кх шо, кхы фу ях оаш сога?

Кхы тха кара а дацар хІама. Уйла йора оаха, ванагІа, вай юха Наьсаренгахьа урагІдугача юкъа, Илдарха-ГІалий тІа кхачьа хургдецарий вай, яхаш. Из мукъагІа иштта хиннадацар. Ехача машинаца водител таро хургьацар цхьаькха рейс е, цудухьа ший довш дола ахча дар цунна дагадаьллар.

ДукхагІача хана, газелисташ наха кхалнахаца хьакхашта къамаьлаш де баьннаб. Саг воккха вале а зІамига вале а, ший моттиг йовзаш хила веза.

Нагахьа санна наха юкъе болх бе араваьннавале, тешшаме а хила веза, ший метта доал деш. Нахаца тІачувхаш, безлуш къамаьлаш ца деш; шорттига, безаме дІа а баха, шоай балха ди дІадахьа мегаргдацар-те цар а?..

70 км кхоачаш, накъъаш тоаде лерхІ республике

Султиганакъан Йоакъан

2024-ча шера, 70 км кхоачаш накъъаш боагІача боарам тІа доаладе лерхІ вай мехка. Из хоам «Сердалога» бир накъкий гІулакхех йолча министерствос. «Кхераме доаца дика накъъаш» яхача къаман проектага гІолла Илдарха-

ГІалий тІара Шолжах тилла тІий тоадеш болх дІабихьар укх шера», - йоах хоамо.

48 метрага кхоачаш йІаьха моттиг укх 50 шера хІанз эггара хьалха иштта, деррига хувцаш, тоайир. Асфальтабетон юлаш, гонахье чуерзаеш, гІашлой никъ тоабеш, шинна

оагІорахьара басарашца белгало еш, къахьийгар цу доазон тІа. Карарча хана Эккажкъонгий-Юртарча Кен яхача хих тилла тІий тоадеш боахк болхлой.

Хатар хилар кхерам болаш дар цу моттига хьал, тахан белгалдечох. Гонахьа оттаяь чІоагІало пайдана йоаца-

ча кхачьар, тІаь керттера дакъа а тешаме дацар. Дикка къахьега дезаш болх ба цига дІаболабаьр. 2025-ча шера дІахобахьа безаш болх хургба цох, проектага диллача. Майрра ала йиш йолаш да вай тахан; мехкарча накъкий хьал дикка тоадеш латт, аьнна.

Наьсарера Іам тоабегба

Аькхенакъан Марем

Карарча шера, Наьсарен бахархоша кхадж тессар, шоашта тоадича бакъахьа хетача юкъарча доазон тІехьа. ХьатІадоагІача шера, шахьаре болх бе болалургба, кхоъ юкъара доазув тоадеш, цхьаькха

урам тоабеш.

Наьсарен мэра Йовлой Урусхана, ше доал деча даькъ тІа кхетаче йолаш, Цечой Басираца дийцар, уж доазонаш мишта хувцалургда тоадаьчул тІехьагІа.

Цечой Басира хьалхадь-

ккхар, Алханчуртски канала тІадода доазув, Дошлакъий-Юртара Хамхой урам тоабегба, иштта дІаболабергба Аьлтий-Юртарча Іарчакханаькъан урам тІа гІашлой никъ биллара болх. Цу юкъе лоархІаме хургда, Наьсарен администраце шахьар тІара Іам тоабе лаьрхІа

хилар.

Белгалду, тоае езача гІишлошта тІехьа кхадж тассар болх дІахьош, уж проекташ котъаьнна хилар. Цу тайпара болх дІахьу хІара шера «Вахар, шахьара хьалаш» яхача къаман проектах.

«Юртара хьалхалаттараш» яхача ерригача Россе яхьашка дакъа лоацаш ва вай мехкахо

Гаьгенаькъан Марина

«Юртара хьалхалаттараш» яхача ерригача Россе яхьашка дакъа лоацаш ва вай мехкахо Яражанькъан Адам. Яхьан хьалхарча оаглон тIа дикка белгалванна Адам, шоллагIча моттиге волаш, къахьегаш ва. Из хоам «Сердалога» бир гIо деш леларий оаглон болхлоша.

«Юртарча кагирхой Россе союзо, ерригача Россерча кагирхой, студентий юкьарча моттигий ассоциацияце дIахьош йолча яхье гучабоахаргба хIара моттигера хьинаре, бехтокхаме бола хьалхалаттараш. Кхы а шин бIалах чакхбала безаш ба доакъашхой, цул тIехьагIа, Подмосковьерча «Сенеж» яхача моттиге гуллургба уж, тIахьожача кхело лаьрхIачунга ладувIа», - йоах тхогарча хоамо. «Юрта лаьрхIа болхлой» яхача программан моттигашкарча штабашта кулгалде оттабергба котбаьннараш.

Мехка доазонаш тIа, бокъо йоацаш мах беш хилара, сунт детт

Султиганаькъан Йоакъап

тага цигарча администраце.

ПалгIайчен шахьарашка, юрташка бокъо йоацача моттиге мах беш хилар Iаьдало сецадеш хургда. Цу тайпара хьал дий хьожаш, болх дIабихьар Шолжа-Шахьаре, яхаш, дийцар «Сердало» газе-

«Из болх дIахьош ба, эцархой бокъонаш телхаергIоацаш. Ца йоагIача моттиге мах беш хилар юхатохар духьа, экономически отдела болхлой хилар тха шахьара даькъ тIа», - аьлар хоам бечо.

Белгалдаьлар, наькъа йистощка гIолла мах беш латгача нахага, из болх бе бокъо луш дола каьхаташ цахиларал совгIа, водителашта а шоашта а кхераме гIулакх цар леладеш хилар.

Йоал йоахача болхлоша, промышленноста Министерствон, МВД, администрацен эконо-

микани ахчани даькъа болхлой чубоагIаш хиннача тоабо бехк беш дола каьхаташ оттадир, бокъонаш телхаеш хиларах РФ КоАП 14 статьях доагIаш ма хиллара.

Хоам бу, из болх шахьара даькъ тIа цахаддаш дIахьош хиларах.

Бахархой хаттараш доашхаш, кхетаче дIайихьар Шолжа-Шахьаре

Султиганаькъан Йоакъап

Бахархой тIаийбеш, царна къувлаш дола хаттараш доашхаш, кхетаче дIайихьар шахьара да волча Iумаранаькъан Аслана. Из хоам «Сердалога» бир мэре.

«Лаьттан доазув къоастадарца, вахара хьал тоадарца, вахара политика-

ца дувзадена дар бахархоша тIакхихьа дукхагIа дола хаттараш», - йоах хоамо. ХIаране хаттар доашхаш болх дIабихьа, цьхаьцадараш ма дарра тахка, аьнна, тIадиллар шахьара дас комиссена. Бахархошта хьалхадоккх, иштта йола кхетаченаш мэра хIара кхаьрача дийнахьа, 10 сахьатагара делкъийна сахьат даллалца, хулилга.

Ток дIайоайича, хьалсогаш дола гIирсаш хила деза дешара моттигашка

Султиганаькъан Йоакъап

12 дешара моттига, цIаьхха ток дIайаьча хьалсогаш ток лоттаю гIирсаш хила деза, аьнна, тIадиллар МагIалбикерча прокуратуро. Из хоам «Сердалога» бир Iаьдала болхлоша.

«Ток дIайаьна хIама хилча, ток лоттаю гIирсаш дий хьожаш, тохкам дIабихьар лоархIамеча моттигашка. Гучадаьлар, МагIалбика кхален 12 моттиге уж гIирсаш доацилга», - йоах прокуратуро беча хоамо.

Цу гIулакхо хьагойт, цIаьхха ток дIайоаь хIама хилча, дешара моттигаш цу гIулакхага кийча йоаьцилга. Берий, хьехархой бокъонаш лорацаяр хул цох. МагIалбикерча суде дIачуденнад из гIулакх прокуратуро. ТIадиллад, 12 дешара моттиге, хьем ца беш, уж гIирсаш оттаде, аьнна.

«Пхьилекъонгий-Юртарча» подстанце лоаттаергья республиканна ток

Иалой Муса

«Кьилбаседа Кавказа росетий» - «Ингушэнерго» яхача оагIоно 110/35/10 Кв «Пхьилекъонгий-Юрт» яхача подстанцех дIахотташ латт республикера бахархой. Цу моттиго токаца Iалашвеш хиннар 67 эзар совгIа саг вар: Илдарха-ГIала, Дошлакхий-Юрт, Аьлтий-Юрт, Эбарга-Юрт, Яндаре, Юкьера Ачалкхе, Паьзе-Ков. Иштта, цу моттигах дIахетта яр 63 лоархIаме моттиг.

Царна юкье яр дарбанчеш, дешара моттигаш, хий хьалу моттигаш, насосий станцеш, иштта кхьыраш. 80 МВА йола «Пхьилекъонгий-Юрт» яха подстанци таханарча хано

дIадеххача тайпара кийчьаь, деррига а лакхача боараме долаш я. «Ингушэнерго» яхача филиала кулгал деча БIарахой Рашида белгалдечох, «Старая» яхача подстанце ток телаш хиннараш «Пхьилекъонгий-Юрт» яхача подстанцех дIахотташ, хьалхарча аргIагIа бола болх ба из. «Старая» яхар 1955-ча шера денз болх беш я. Цигара тока гIирсаш шоай ха йиа даьннад. Керда проект чоагIа лоархIаме я вай мехкара вахара-экономикан хьал тоадара тIехьа. Тока гIулакх дикка меттадоаладергда кердача подстанце». Из гIулакх чакхдоаккхаш, 35 Кв кхо километр совгIа диь така дола, 10 Кв 1, 4 километр шиь керда кабель буллаш такаш хьадаьд тока оагIон болхлоша.

Деррига чакхдаьлча, «Пхьилекъонгий-Юрт» яхача подстанцегара ток ийеш хургба 27 эзар совгIа бахархой, 15

лоархIаме моттиг. Ер шу чакхдалеле, деррига балхаш йистедаха лерхI тока оагIон болхлоша.

Класса керте латта хьехархо

Берашцара, цар даьшцара бувзамаш

Гарчакханаькъан Сали

Ишколе болх беча сага дика кхетаду аьнна хет сона, мел бехктокхаме декхар да класс кулгалде отгача сага хьалхашка латтар. Духьал журнала тIа дешархой дIаязбича, боалаш бац цун болх. Карарча хана къаьстга лакхбеннаб берий кхелех бола бехктокхам, хIана аьлча цар вахаре чугIерташ да дуккха харцахьара кхетам бала тарлуш дола, уж нийсача наькъ тIара баха, гоалбаха тарлуш дола хIамаш. Из кхетадеш йолча вай паччахьалкхено, айдаьд класса доал дарах луш дола хьехархой алапи. Из, цкъа 5000 кхачар, карарча шера вай республике 10 000 сом да, кхыча моттигашка дукхагIа хила а тарлу, хIана аьлча моттигера кулгалхой бокъо я цунна шоашкара ахча тIатоха. Хьалха иштта дацар. Класса доал деча сага цу балхах эцар 1000 сомага мара кхачацар, бакъда, бизза из хьабеш хилча, бе безаш бола болх дукха бар. Цъхьаболча хьехархоша из лерттIа хьа а бицар, цох хьалхуш хIама доацандаь.

ХIаьта а болаш бар, вIалла цох ахча ца лой а, хьехархочун алапех берашца къахьегаш, царна доал деш, кхетам луш хьабоагIараш. Уж бар бакъбола, Далла а наха а хьалхашка эхь хета, берех дог лаза а къахета а хьехархой.

КъонагIа волча хана, аз а баьб класса керте латташ болх. Цъхан шера 8 класс елар сога; доал де, аьнна. Аз айса а дехар даьдар; из класс сайга я, аьнна. Цун бахьан дар 8-ча классашта юкъе воI йола класс из хилар. Из тоае, вокханна тIехьакхее вIаштIехьадоалий хьажа безам бар са. Атта декхар хиннадацар аз сайна тIайцар. ах

совгIа класс деша ухаш а ца ухаш а, ший лоIамагIа а дайноаной лоIамагIа а лелаш яр. Де дезаш хиннар дар, хIара дийнахьа бераш деша хьаухаргдола хьал кхоллар. Гулакх иштта дIаоттадеш хилча, телефон тохарах пайда хилацар. Бер дIадайтIаргда, аьле, шоллагIча дийнахьа а кхоалагIча дийнахьа а хIама хувцадале хилацар. ТIаккха цар дайноаной болча ваха везаш хулар, юхьдухьала къамаьл де. СурхотIе цъха шьарача моттиге уллаш яц, гувнаш, аьлеш, ораш долаш моттиг я. Цъхан шера цу класса доал деча юкъа, сов дукха цу берашта тIехьалийнна, когаш лаятга Iооттаде магацар сона, сов чIоагIа лазаш. ХIаьта а аз хьийга къа довнзар, цу классе дIаязваь мел хинна саг деша хьааравккха низ кхачар са.

Керттера декхар хетар сона цох, хIана аьлча хьалхагIа из кхоачаш ца дича, цунна тIехьадоагIараш дулургдолаш дацар. Бер ишколе хьа ца ухаш хилча, фу дулургда? ХIама дулургдац. ШоллагIа декхар дар, цу берага дешийтар, уроках кийчъайтар, ишколе а цIагIа а болх байтар. Цъхьабараша шиаш йоахар дуккхача Илмаех, аз хьехача наьна меттах, литературах а дика дешацар. Шиаш мел йоахараш вIашагIтеха, цъха тоаба йир аз царех. ФуннагIа даь а, шиаш хургIоаца хIама де дезар. Шиаш йоаха дешархой, уроках ма яьлла а, крожакий болх беча классе чубоагIар, цига хIара дийнахьа цъхьаца диктант яздора цар. Цу сахьате гIалаташ тоа а дийя, диктанташ дIалора царга, чубахача хьаIомадергдолаш. Кхьаьбий бетта цу тайпара болх бича, йоазох кхьаьш яха бола белар дешархой. Из, шоллагIа декхар, кхоачашдаьрг лархIа мегаргдар. Цу балхах луш кениг дацар, из деррига берий

духьа деш дар.

ХIанз кхоалагIа декхар дар хьалхашка лаяттар. Кхетам балар. Цу лостамагIа къахьегга, толам баккха, берий дуккхача шерашка Юмаяь оамалаш хувца кхы а халагIа хиннадар. Тайп-тайпарча вирдех хилар чIоагIа Iаткъаш дар цу балха. Цъха ди дIадодацар бераш вIашагI ца латаш, цъхьайолча хана човнаш еш моттигаш а нийслора. Бакъда кIаьдлуш боацача хьехархоша, хIаране ше-ший классе беча балхах пайда баьлар. Эггара хьалха уж дIакхетабе безар деррига бераш цъхан къаман хиларах, юкъе дуккха гаргалолаш йоахкаш хиларах, шоайла тIера а вошал-машар долаш а хила безилгах. Цкъаза цу тайпара болх даьшца-ноаношца бе безаш хулар хьехархой. Латача хана пайда эца кхухьаш йола хIамаш хьаьхал хилацар тхо. ГIажамаш а, урсаш а, зIанараш а – фу юсар цар цига ца яхьаш. Уж шеййола хIама вIашагI а тега, гойтам бир аз, ишколан коа истолаш арадаьха. Бераш шоаш цецдаьннадар шоаш леладецох, из мел харцахьа да кхетаде даьлар уж, массане цу сахьате кхета ца дой а, кIезиг-кIезига меттадоагIаш латтар уж. Карарча хана цу тайпара хIама нийслуц ишколе. Укхаза дикка толам баьккхаь хьинар долча хьехархоша.

ХIаьта а класса клулгал деш болча хьехархошта хьалхашка тахан а доккхий декхараш латт аьнна хет сона. Деррига бераш дац лерттIа ишколе хьаухаш, дийнахьа а шин дийнахьа а доацаш хул цъхьадола бер. Хьадеча яь урок хилац, итгаза дIадийцача, цъхьайттазлагIа хьалха мо уроках ца еш хьаьвоагIаш хул царех дешархо. Из хьехархочунга чIоагIа саготдайтIаш дола хIама да.

ЦъхьатIара дика хилац ер-

рига классаш, цъхьаяраш къаьстга во хул царна юкъе, берий оамалшка а, гулакхашка а, дешарга а диллача. Цу тайпарча хIаманна дарба де могаш хилац беррига хьехархой. Укхаза класса доал де оттаве везар аьнна хет сона, мугIарера хьехархо а воацаш, ишколан директор, завуч, директора кхетама балхах вола заместитель. Законо яхачох, цу тайпара болх бе йиш йолаш ба уж нах. Царех оагIув озаш, даим цар бIарга кIалха бола дешархой белгIала тоалургбар. ХIетта ишколе болх бе хьаенача е хьавенача хьехархочунга кIезигагIа ладувгI дешархоша. Цудухьа цар дика оамалаш чIоагIьялалца, ишколан кулгалхошка дIабала мегаргбар уж. Сона хеташ, цох дикка пайда баргбар.

Ишколе хьалхарча урока тIа ханнахьа хьа ца боагIаш, дукха гов цъхьабола дешархой. Цъхьавар ах урок яьлча воагIа, вож урок яла пхи минот йисача хана гучавоал, кхоалагIвар гургал тохача хана хьакхоач. Кхьметтел ишкола юхе бахараш а тIехьабусаш нийслу цъхьайолча хана. Укхаза хьехархо, класса кулгалхо бехке ве лац сона; цу гулакха дукхагIа бехке да берий данана.

Переменах чуенача класса кулгалхочунга латкъ со:

- КIаьнк тIехьависа венав ишколе. Иштта тIехьависав кхы а шийь.

- Наьнага телефон тохаргья, дIахайтаргда, - оал класса керте латтачо.

ШоллагIча дийнахьа юха а тIехьависе воагIа из дешархо. Юха а латкъа везаш хул. ХIанз класса кулгалхочо оал:

- Даьра, хIама-м хилац дIааьлча а...

Укхаза гучадоал, хьехархо санна шоай берий дешара данана сагота доацилга. ХIара дийнахьа ах совгIа урока

тIехьавусаш хилча, нийсача ах дешар юкъаьдус цун. Фу Юмадергда цо тIаккха, фу ховргда цунна? Цудухьа укхаза лоархIаьме да, даьшца-ноаношца болх бар, уж дIакхетабе беза бера бакъахьара оамалаш кхее езараш духьал хьехархой хинна ца Iелга, дукхагIа йола ха цIагIа йоаккх бери, цудухьа цунна тIахьожам лоагIабара болх тоабе беза. Дукха ха йоацаш, цъхан сага машинаца Магасе водаш вар со:

- Машиналехкаш волча новкъостага телефон техар:

- Араваха мегаргвий со? – хаьттар цун 12-13 шу даьннача воIа.

- Ваха везац, сабарде тхо чукхаччалца, - аьлар дас.

- Хьога ца хоатташ, аравадий из цIагIара? – хаьттар аз.

- Ара-м ма вувлий из юхегIолла, хIаьта цъханнахьа ваха везаш хилча, ца хоатташ водац.

Аз кхетадаьцох, дас-нанас дIаоттадаьд из гулакх цIагIа, оалам-хоаттам боацаш, бер арадаргдоацаш. Цу тайпарча бери ха зехьа йоаергьяц, айлаюкъе гулакх доацаш лелаш, из дешара тIадейрза хургда, ший де дезар, дита дезар фуд ховш хургда. Цунга хьежжа хьахул бакъахьара оамалаш, аьнна дар, дешархочун декхар кхетадар, дика дешар. Бер иштта хургдолаш болх бе беза цIагIарчар. Нагахьа санна из цар ца бойя, даьца-наьнаца болх бе беза класса кулгалхочо; эздеда, закона доазонаш царна довзийташ, берашца болх мишта бе беза хьалхадоаккхаш.

Нийслуш хул, дайноаной цу шоай берех дукха дог лазаш боацаш. Нагахьа санна бер ишколе ца дохийташ, цIагIа дуге; шоашца хьоашалгIа дига, уроках юкъагIаьте; ишколе дарагIа дезача хана, из цирке е театре дуге – из къахетилга, цох дог лазилга дац. Нагахьа санна берах дог лазе, цо дешаргдола хIама хьаде деза. Цъхан сага дийцар сона, ший да цу гулакха чIоагIа цIимахара вар, яхаш. Арахьа лийнна чувеча, хьехархой леткъача, во дешаш хилча; шийга барт беттар, цкъаза еттар шийна, аьлар цо. Юххера а, тIатехар, ше цунна вIалла эгIаьзвавац, цо иштта кхевар дуккхача наькадаьннад шийна, аьнна. Вешта аьлча, бера хац шийна дикадар фуд, водар фуд. Цунна нийса хьехам бала аьнна тIаоттадаьд да-нана. Бера тIехьагIа эшаргдола хIама хьа ца ЮмадайтIаш, из тIаьн кIалха доалладе мегаргдац, цун хана цо де дезар, къа ца а хеташ, дизза хьадеха деза цунгара.

Цу тIа кхоачалуш бац класса кулгалхочун болх. Ишколерча кхыча хьехархошца, болхлошца айхха бувзам ло-

аттабе беза цо. Цар берашта луча урокашка хьажа тарлу. Библиотека болжочунца кхетам балара кхетаченаш, класса сахьаташ чакхдаьхача дика хургда. Укх тлехьарча хана, чоагӀа михьардаьнна дувцаш да террораца дувзденна хьал. Цу гулакхо кьахетам биц, лархӀац е бер, е кхалсаг, е кьоано. Цунна кьаьстта тӀабийрза хила беза классе беш бола болх. Масала, берашца цъхан куран тӀа вахаш зуламе уйлаш йола ондарг хуле, цо воча новкьа баха тарлу ший лоалахой. Цудухьа берашта дӀахайта деза, мел доккха зулам хьадала тарлу цар харцахьа хержача накьбах. Цунца цъхана Даьхенцара, мехкацара безам кхебе хьажавеза класса кулгалхо ший дешархой дегашка, тлехьагӀа царех лерттӀа нах хургболаш, мехка дозонанш лораде кийча болаш уж хийта дагахьа.

Ишколе кьахьегаш хул хьехархой-психологаш. Сона Клезига байнаб царгара гӀо дехаш бола класса кулгалхой. Нагахьа санна классерча берашта юкье кьовсамаш хуле, цар дешара латкьаш вахарера белггала гулакхаш хуле, хьехархочунгара-психологара гӀо деха деза; мишта, фу дича бокьолгахьа баргбар-те дешархой, аьнна. Цо нийса никь хьехаргба аьнна хет сона, берашца а цар даьшца-ноаношца мишта кьахьега деза хийташ. Цъадола бер хул, классе вокхарех увзалуш, юстардувлаш, хьайина доацаш. Укхаз а из Клезига хьакхаштадоаккхаргдола, новкьосташца бувзамаш леладергдола хьал хьакхолла деза кулгалхочо, из влӀштлехьа ца доале, психолога новкьосталга сагувса мегаргда.

Берий унахцено лоархӀамеча гулакхех цаӀ да. Уж, вайна ховш ма хиллара, чоагӀа кхераш хул лорех. Укхаз юха а дай-ноаной ба дукхагӀа бехке. Цар дувцац шоай берага, лор диканна воагӀаш волга, цо а цо тохача маьхаша а дерга зе дергдоацилга, пайда мара. ХӀаьта цъхаболча даьша шоай бера тӀадожадеш хул, маха цатохийтар, лораш баьхкча, урокш ите чубакар, вешта аьлча, «бовдар». Укхаз класса кулгалхочоа де дукха хӀама кородоагӀаргда. Цъхайолча хана бер, вӀалла лочкьа ца деш, хьаоал:

- Сога мамас маха ма тохийта аьннад.

- ХӀана аьннад цо ма тохийта? - яхача хатгара дала жоп доацаш дус бер.

Иштта берий унахцено лорае еза, цар бе-бе кхетаченаш йолча хана. Лораде деза цӀера сийгаш кхувсача, лелхача хӀамаех. Дукха моттигаш я цар кулгаш доагадаь, кхьйола човнаш яь. Ишкол кхозза влӀштӀара яь хила тарлу. Дешархой тӀера хул, шерра кораш дийлле, лакхера Ючукхайкаш латгара. Корашта юхе уха гулакх кхераме да. Ишколе деш дола

балхаш а, цар унахценонна латкьаргдоацача тайпара дайта деза: кӀоагашта йисте ухаргбоацаш, бӀеха хӀамаш дерзанча кулгашца хьайергӀоацаш, кулгахьоахкоргаш лелаергӀолаш. Деррига дийца варгвац.

Ишколе дешаш долча хана, берашта дукха дезача хӀамаех да экскурсе ахар, театре, цирке, берий ловзарашка, ша тӀа хехкадала ахар. Укхаз класса кулгалхочун декхараш дице мегаргдац. Цкъа-дале, ишкола кулгалхошта ховш хила деза бераш мича, маца, сенна, хьанца долх. ШозлагӀа-дале, цу хьакьехьа теха директора амар хила деза. Из дӀадех балха тӀа лелае езаца бокьонаша. Укхаз дагадох сона сай вахаре нийсденна хӀама. Ишкола хьалха хинна директори сои, цъхацца дувцаш, дагӀар учительске. Цу хана цига чуйлар дикка хаяьнна эрсий кхалсаг. Ше хьа а йовзийта:

- Сона болх бе моттиг хургърий укхаз? - хьаттар цо.

- Хьехархочун болх бабийла? - хьаттар директора.

- Баьб, Магасе «Марем» яхача гимназе юхьанцарча классашка хьехаш хиннай со, - аьлар Иванова Лидия Карповнас.

- Цига хьабержба-кх хьай болх, - шекьялар директор.

- ДӀаяккхай со цигара, - аьлар йовзаш йоацача кхалсага.

- Фу бахьан долаш яьккхай хьо дӀа? - хьаттар аз, кхы воагӀа ца луш.

- Директора пурам доацаш, бераш Буро тӀа экскурсе дигадар аз, - аьлар хьехархочо.

Цо йийцар яр хӀираштеи гӀалгӀаштеи юкье тӀом хинна ха. ДукхагӀа цунца дувзденна дар из дӀаяккхар.

Директора хьаттар сога:

- Фу дича бакьахьа да укхунна, хьаййчаца е ца ийчаца?

- Из мара деце, хьаэца мегаргья из, - аьлар аз, бер лозадаь, лочкьадаь моттиг йоацилга ховш. Иштта хьаййцар из балха. Дуккхача шерашка Сурхо тӀа болх а бир цо. ГӀалат-м далийтадар цо, ца ховш нийсденна хила тарлора из. ХӀаьта а директорга хоам ца беш, бераш иштта арахьа дӀакхувла бокьо яц класса доал деш волча хьехархочун. Шийца боккхагӀацарех цъхаьхача саг вигача а бакьахьа хургда.

Хьагуча беса, бизза, цӀена хьабеш хилча; хала а дукха хӀама чудоагӀаш а болх ба класса кулгал деча сагабар. Цох луш дола 10 000 сом, дӀауйла йича, доккха хӀама дац. ХӀаьта а дуккхача хьехархоша, ахчанца ца бусташ, боагӀаца боарам тӀа болаш чакхбоаккх шоай болх, хала дале а, цох лоархӀабу. Цар дер сий долаш а боккха маьл хургболаш а гулакх да. Из кхетадеш, царна гӀо де герташ хила беза берий дай-ноаной, тӀаккха дуккха хӀама карахдаргда.

Эггара дукхагӀа музейе ухараш белгалбир республике

Коазой Мадина

Къаман истори, ладаташ, культура йовза чам болаш; каст-каста музейе ухаш хиннараш белгалбир Малсагананькъан Тухана церах

йолча музейе болхлоша. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Уж ба Албохчананькъан Фатимай, Котананькъан Розай, Шоанай Сай-

дай, Мерешкананькъан Султана дезалаш. ХьатӀадоагӀаца шера, мах боацаш, музейе мел болча кхоачамга хьажабокьо луш дола сертификаташ делар царна», - йоахоамо.

Чахкенаанькъан Капитона хетабаьча видеогойтамга хьежар тӀема доакъашхой бераш

Гаьгенаанькъан Марина

ЦӀихезача гӀалгӀай йоазанхочун Чахкенаанькъан Капитона 100 шу дизара хетабаьгойтам дӀабихьар, лӀадала лӀазап лайнача наьха Мемориальни комплексе. Цига дакъа лоацаш хилар тӀема операце доакъашхой бераш. Из хоам «Сердалога» бир «Даьхен лорбой» яхача ганза филиалера.

«Чахкенаанькъан Капитона хьабенача халача накьбах, цун кхолламах дийцар дешархошта экскурсовод йолча Дакананькъан Лейлас. Йоазанхочун тайп-тайпарча

ханашкарча каьхаташка, сурташка хьежаш; дукха хаттараш дар берий. «Даьхен лорбой» яхача ганзо терко лоат-

таерашта хьалхабаьнна хиннараш бар вахара дешашца кьахьега Тиймарзананькъан Луиза, Бекананькъан Фатима.

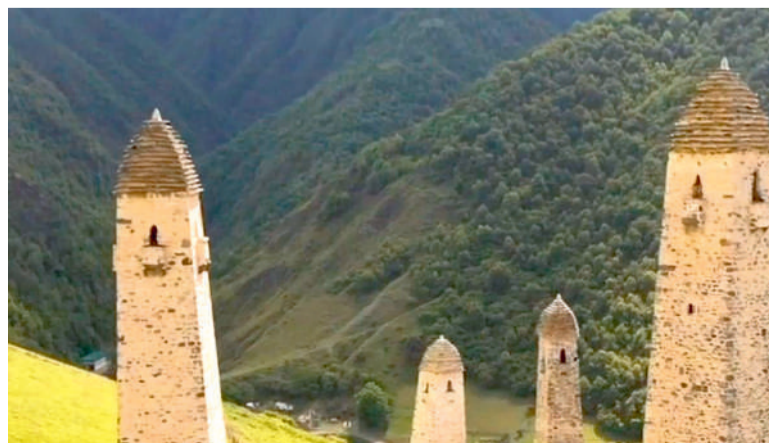
ГӀалашка хьажавеза бех мехкахой

Султигананькъан Йоакьап

Россе культураца ювзаеннача моттигашка хьажавеза

раш, тамашийнача гӀалай вахар довза, царех бӀаргтоха бех республико. Из хоам «Сердалога» бир мехкаа кабмин-

ра. «ЖӀайрахьа кхале уллаш йола Аьрзи яха юрт эггара йоккхагӀа лоархӀаш я», - йоахоамо. 47 нах баьха гӀала, 8 тӀема гӀала латта моттиг йовза бех Россе бахархой.

Таханарча ханага кьаьчача, тамашийна йолча моттигашка мел дараш довзийтаргда мехкахошта. Цкъа дайначоа атта дицлургдолаш сурт дац из. Иштта вай боккхача мехкара накьаш довзаргда «Йовза Россе» яхача проектага гӀола. «Туризм, хьаьша тӀаэцара гулакх» яхача къаман проектага гӀола, туристашта мел эшар лалашдергда республике.

10 ДОШО ГУЙРЕ

Гарчакханаькъан Сали

Вайна ховш ма хиллара, гуйре эггара беркатегла йола шера ха я, нагахьа санна саг аьхки къахьегаш хиннавале. Цудухьа оалаш хиннад вай даьша: «Аьхки хьоа кхийхкачун, Iай яй кхийхкаб» аьле. Вай ширача даьша чоагла лоархIаш хиннай гуйран ха. ХIанз санна заводаш, фабрикаш, ишколаш, институташ, тикаш хиннаяц царна пайда тIабахьаш, балха моттигаш луш. Цудухьа лаьттанца къахьегаш, цун беркатах тийша хиннаб дукхагла бола нах. Вешта, тахан а да вай-м лаьтто хьалуча хIамах тийша. Вай мел дуа хIама лаьттангара да: дулх, шура, даьгта, кIолд, нахча, сомаш, маькх, кхы мел дар. Из бахьан долаш, бокьонца гуйре чуерзаяь ца яьлча, цIенхашта гулакхаш деш хиннадац лоамароша, цу даькъе гIалгIаша а. Гуйре чулоастайича мара йоI маьре йодаш хиннаяц, зIамигача саг йоалаеш хиннаяц. Iанна баа кхача хьалуш хиннача ханах доаккхал деш, из ха ца туллийташ хьабаьхкаб вай дай.

Тахан мо атта дIадувш а кхедеш а хиннадац ялаташ хьалха. Трактораш хиннаяц, кхыдола лаьтта кIаьдду, тоаду гIирса хиннадац. Чуэцаш дола ялат а хала эца дезаш хиннад. Цу хьакъехьа даь дуккха литературни йоазош да. Масала, вай литературе гIордаьнна романах да Боканаькъан Ахьмада «Беке тьонгаш», «Цийенна сайре», Пхьилекьонгий Махьмад-Саида «Халу урхе», кхыдараш. Цар дика гойтад вайна ахархой вахар, цар болх, хьегача кьих хьахулаш хиннар.

Дукха даькъа лаца дийзад са ахархочун балхашта юкъе, зIамига волча хана денз. Ишколе дешаш долаш, цигара «Назрановский» совхоза хьатара хьажкIа харжа кхувлар

Гуйре лархIар

Гаьнара хьадоагла Iадат

дешархой. Цул тIехьагла, хIанз Магас йиллача моттиге коартолаш чуэца кхувлар, хIаьта университете деша вагIаш, комсаш чуэцача массехк шера аха вийзав. Кхы а дукха дувца йиш яр цу хьакъехьа-м. ХIаьта а саца безам ба, тхоай беш оахош мишта лелайора яхача деш тIа. Маьтсела бетта I-гIа ди, къахьегамхой барткхетара ди санна, чоагла дездеш дар вайцига. Бакьда оаха из ди болх беш дIахьора. Хьалъарадаьле, дIаювра беш. Аьхки салолаш долаш цкъашозза яхар мо доал де даха дезар. Ишколе арадовлале, беш чуийца йоаккхар, дешара тIерадуьргдоацаш. Из маьцхали бетта хулар. Вешта аьлча, гуйре чулоастаяь доалар дешар доладалалехь.

Таханарча бераша оаха

хьийгача тайпара къахьегаш, аьнна, хет сона. Дукхагла беша болх беш боакарараш дай-ноаной, ха яха истий хул. Цудухьа берашта лаьттанцара къахьегам безабалийта гIерташ, цу лостамагла кхетам луш хьабоагла ишколалашка болх беш бола хьехархой. Цхьайола уроках юьзвенна хул ахархочун балхца. Масала, царех я Осменаькъан Хьамзата язьяь «Ахархочун кулгаш» яха байт Юмаю урок, Янданаькъан Жамалдий «Фийг» яха байт Юмаер, Чахкенаькъан Саида «Маькха гIоргIилгаш», АьгIенаькъан Хьамида «Ялата коана» яха дувцараш Юмадераш, кхыярараш. Ялата хам бе, хьурмат де Юмабу дешархой цу мугIарера йоазош дешача хана. Къаьстта а берий дегашка дика лар

юташ да, ишколалашка хIара шера чакхдоахаш дола «Гуйран совгIаташ» яха цIай. Масайола класс ше-ше котьяла гIерташ хул, цу гулакха цар кечду тайп-тайпара даараш, ишколан ярмарке бахь гань тIара сомаш, бIараш, хьаьса сомаш, яшаехка мерза а дира а хIамаш, хьоарах яь хIамаш (чIаьпилг, мерза маькх, торт, печенеш, турбилгий хьисапе яь вафлеш). Цу тайпара ярмарка хилар ухк деношка СурхотIарча ийс шера дешача ишколе. Доккха ков мел да, хоза кийчдаь истолаш латтар, дарех кехкка. ЛаьрххIа бола кхелахой бар цар кийчдаьча хIамашка хьожаш. Уж эцаш, дешархой хинна ца Iеш, царна хьехаш бола хьехархой а бар. Уж а го йиш яр цхьайола яшаехка хIамаш хоржаш; сомаш,

хьаьса сомаш бовзаш. Цар яхачох, мах бара гулакх дика ховш, хIама маьхалдаккха кайоалаш бар ярмарке даькъа лаьца дешархой.

ТIакхоач котбаьннараш белгалбаха беа ха. Йоккхагла йолча классашта юкъе котбаьлар 6 «б», 8 «а» классай дешархой, хьалхара моттиг ийикьар цар. Шоллагла моттиг ийикьар шин 5-ча классо. ЗIамагла йолча классашта юкъе белгалбаьлар 2 «б», 3 «а» классай дешархой; шоллагла моттиг яьккхар 4 «б», 2 «а» классаша. Юхе мел йиса классаш кхоалагла моттиг яьккхаргаш лаьрхIар.

Уж дешархой цу цIайга кийчбеш, къахьийгадар хьехархоша: Йовлой (Овшанаькъан) Мухьмада Марема, Дударанаькъан БайIалий Радимхана, ДзагIенаькъан Яхьбий Мадинас, Исмейланаькъан Макшарипа Хьавас, Угурчанаькъан Юшагий Маккас, Овшанаькъан Ахьмада Аьсета, Исмейланаькъан Макшарипа Сацитас, Iаьленаькъан Мухьмада Лейлас, кхычар. Хьехархой тайпан цIераш Iойийшача а кхоачам ба, из мел доккха цIай хиннад кхетаде. Царел совгIа а царна нийса а берашта гIо деш хиннаб аьнна хет сона, цу цIайга кийчлуца хана, дешархой кулгаговзал йола, даарий тамаш кхолла ховш бола ноаной.

Цу тайпарча цIайша дика лар ют дешархой дегашка. Безаболит ахархочун къахьегам, цу лостамагла бола болх харжа дагадохийт царна. Дешархошта юкъе хилар лов тIехьа тIайоагIа хана хургбола хьажкIаш лелаераш, коартолаш кхеераш, сомий гаьнаш дIайогIараш. Дице мегаргдац, ер дуне кхоабараш ахархой кулгаш хилар.

ЦхьоагӀо йолаш

Соче дӀабихьар гӀалгӀай паччахьалкхен 100 шу дизара хетабаь гойтам

ГӀазданаькъан Ахьмад

Сочера 1-ан театр, шин дийна-хьа гӀалгӀай культуран центр йолаш, болх бе безаш хилар. ГӀалгӀай паччахьалкхен 100 шу дизара хетабаь гойтам дӀабихьарах, наха дика йовзаш йолча курорта бахархоста, хьаьшашта цӀай хилар. ГӀалгӀай къаман культура, истори гойташ йола искусствон оагӀонаш го таро хилар цига гулбеннарий. Халкъа кулгаговзала болх, къаман тӀабувхабу гӀирс го йиш хилар цига; иштта ашараш, халхараш гойтар.

«Соче бахархоша йоккха терко тӀаяхийтар, гӀалгӀай къаман культуран тӀехьаленна. 1-ан театре цӀай хилар, гӀалгӀай культура езаенна бар дукхабараш. Вай культуран Министерствос хьаллоацаш, дика кийчо

ьяр цу денга, кхоллама бувзамаш чӀоагӀде таро хилар, кхьча къамашца доттагӀал тессар, къамий культураш яйзар», - аьлар «Сердало» газетага дика йовзаш йолча Малсагананкъан Заремас.

Из кхетаче дӀайолае дукха ха йисаяцар, цӀихезача гӀалгӀай поэтессай Лаьнанаькъан Марема дешашта даьккха «ГӀалгӀай гӀала» яха илли кийчдир вайцигарча хора лаьрхӀа, тхоца къамал деш хиннача Заремас. Ноташ тӀа даь йоазош кийчдаьдар композитора, Соче дӀахьоргӀолча кхетаченга, Иванова Еленай зламигача хора лаьрхӀа. Из дика болх беш я, С. К. Мазлумяна цӀерагӀча къамий культурай Лазаревски кхален центре.

Гойтам болча дӀахьош хиннача концерте даькха лоацаш хилар, «ГӀалгӀайче» яхача Паччахьалкхен ансамбля артисташ Овшанаькъан Зара, Йовлой

Хьава, Сочера артисташ. Цу кхетачено шоайла вӀашкаьзар цига, цхьа барт болаш, даькха лоацаш мел хиннараш.

Дукха адамаш дахаш йолча Соче даим лораду хӀара къаман 1-адаташ. Шахьара администраце нахаца бувзам лелабара долча даькха кулгалхочо Асланов Ильгама яхачох, шахьара 1-аьдало сиха хьаллаьдар гойтам дӀабихьара дош, цу гулакха Россее курортни столицера дикагӀчарех цаӀ йолча центре майда кийчйир.

Гойтаме го йиш хилар, паччахьалкхен исбахьален искусствай музея ганза чура къаман бувхабу гӀирс. Соче бахархой таро хилар цу къаман гӀирса хозал йовза, из гӀалгӀай къаман истори, культуран цхьа даькха хилар кхетаде.

Безамца хьежар уж суртанча йолча Оздой Лидай кулгаговза-

ло кхеллача балхага. Из чкъаьран цӀоках хӀамаш еш я. Цо баьр чӀоагӀа чоалхане болх бар, дукха къахьега дезаш. Лидас хьаьхолл тамашийна хоза гӀирсаш, шоаш мо кхь доаца хоза балхаш. Оздой Лидас чкъаьран цӀоках деш дола сурташ тайп-тайпара да, безам тӀабодаш хоза а да. Цун балхаш хоза хетараш дукхагӀа хулаш боагӀа.

Дзоврананкъан Танзилас гойтаме баьхкарашта довзийтар, меттаоттадаь къаьнара ашарий пандараш, кӀувсаьш дераша кийчдаь истингаш.

ЦӀоках балхаш деш волча говзанчас Оздой Хьасана цецбаьхар цига хьажа баькха хинна хьаьший, ше даьча тайп-тайпарча балхашца. Цо гойтар гӀалгӀай бӀухочун тӀема гӀирсаш, иштта кхьдола балхаш. Ше хьадеш мел долча балхашка цо белгалдаьд гӀалгӀай истори, культура шийна

дика йовзаш хилар.

ГӀалгӀай бӀухочун гӀирсаш, Хьасана чӀоагӀа нийса, шоаш ма дарра даьд, уж да хьалха вай даьша леладаь тӀема кхоачама тӀадувхадаьраш. Говзанчас, ший балхаш деча хана, белгалгӀо гӀалгӀай культура, 1-адаташ. Цо даьча балхашка го йиш я, ше морг кхь боаца ло баьккха, дикал лакха йолаш, гӀалгӀай къаман 1-адатий оагӀув юкьелоацаш из гӀирс баь хилар.

1-ан театра гойтаме наьха терко тӀаозаш дар «БӀаьшерен боадонгара» яхача этнически оагӀон кепара даь гӀирсаш. Из проект гӀалгӀай начӀал долча шин дизайнера: Беканаькъан Зинела, Совтанаькъан Аьсета - баьча балха толам ба.

Уж хьаьхоллара баьхан дар, дӀадахача бӀаьшерен ГӀалгӀай лоаман Цхьоре археологашта корадь хинна гӀирсаш. Белгалду, цига кораяь хиннача тамаший-нача хӀамашта юкье, гӀалгӀай къаман къаьнара дегӀа тӀа бувхабу, кога тӀа бувхабу, керта тӀа туллабу гӀирс корабаь хилар.

Гойтаме юкьера моттиг дӀалаьцар ГӀалгӀай паччахьалкхен Малсагананкъан Т. Х. цӀерагӀча мехктохкама музея экспозице. Цо довзийтар ГӀалгӀайчен дӀаяхача ханашкара а, таханара а истори, иштта го йиш яр цига гӀалгӀай сурташ гойташ йола оагӀув; Советски Союза, Россее Турпалхой бувцаш яр из, цул совгӀа цига го йиш яр тахан СВО вай мох лорабеш моастагӀчоа духьаллаттарий цӀераш тӀайола оагӀув.

Белгалдаьккха лов, гӀалгӀай паччахьалкхен 100 шу дизара хетаяь из кхетаче вӀаьшагӀйоллаш, Сочерча гӀалгӀай къамаьх болча наха, шоашта керте Малсагананкъан Аюпи ГӀалгӀайчен Соче викал ваь 1-ажананкъан Халати волаш, цига дика даькха льяца хилар. Цар дика тӀаййцар шоай мехкахой, царна доккха гӀо а дир.

Аьрдигий тоаба

Кулгий лоархӀамаьх льяца

1-арчакханаькъан Сали

Сага ши кулг деннад, уж шаккха а эшаш децаре; дегӀаца хургдацар, аьнна, хет сона. ХӀаране ше-ший декхар, лоархӀам, лелам ба цар. Оалаш ма хиллара, аьрдиге аьттиг дул, аьттиго аьрдиг дул. Цхьа оатхал эшаш йола ворда санна, хургдаь вай, царех цаӀ доацаш хилча. ХӀаьта а дукхагӀа болча наха пайда эцар, балха тӀа леладер аьттиг да: ахархоша цунца лелабу марс, гӀишлонхоша - жӀов, хьехархоша - къоалам, кхь а дукха балхаш да аьттигага хьалхале йолаш.

Болаш бар хьалха аьрдига кулгаца къахьегараш а. Уж хиннаб ширача заман чухьа а. МоцагӀа денз хьаькьал долаш лоархӀаш хиннаб аьрдигаш. Масала, аьрда кулгаца къахьегаш хиннаб суртанчаш Леонардо да Винчи, Пабло Пикассо, комик хинна

Чарли Чаплин, паччахь Виктория, Американ кхоь президент: Никсон, Рейган, Буш.

Укх тӀехьарча хана; дукхагӀа, каст-кастагӀа нийслу аьрдигаш. Из оамал цар Юмаю зламига болча заман чухь. Укх деношка Сурхо тӀарча ийс шера дешача ишколерча 5 «б» классе цхьаттарра виь аьрдиг нийсвелар сона. Царех саг улга тӀа язде хьатӀавийхача, цу сахьате гуш хул цар къайле - малагӀча кулгаца йоазув деш ба дешархой. Цхьабарашта эхь хеташ а хул, шоаш аьрдигаш хиларах, бакьда из сага эхь хета дезаш хӀама дац. Аьттиг санна Дала хьаденна кулг да аьрдиг а, нагахьа санна цунца къахьегар аьттув болаш хуле, балха тӀа пайда эца мегаргба цох а. Урок чакхьаьлча, виь аьрдиг гул а ваь, царца къамал дир аз. Тоачанаькъан Абабукарга хетт аз:

- Масса шу даьннад хьа?

- Итт шу даьннад, - йоаьх кӀаьнка.

- Маца волавеннав хьо аьрдигаца язде?

- Зламига волаш, юхьанцарча классе.

- Кхь фу ду 1а цу кулгаца?

- Кхь хӀама диц.

- ХӀама малагӀча кулгаца юь 1а?

- Аьтта кулгаца юь, - йоаьх дешархочо.

- Кхьдола балхаш а аьттигаца ду 1а?

- Дерригаш а ду.

- Хала деций аьрдигаца язде?

- 1емав со.

- Аьттигаца язде хьежавий хьо?

- Магац сона аьттигаца язде.

Иштта аьрдигаш ба цунца цхьан классе багӀа Баркинхой Мухьмад-Башир, Муцолгананкъан Мухьмад-1аьла, Муцолгананкъан Мухьмад. ТӀехьарчун аьттига нана пӀелг дика лелаш бац вича денз, цудухьа 1емав из аьрдигаца болх бе. Могаш воача сага, нагахьа санна аьттиг

болх беш деце, геттара накьадоал аьрда кулг. Укх деношка вай гӀорваьннача суртанчаь Эсамарзанаькъан Заьлмахах яь телепередача яр. Ше могаш воацаш хинначул тӀехьагӀа, аьттиг болх ца беш сецад цун. ХӀанз кӀезиг-кӀезига аьрдигаца сурташ дехка Юмалуш воагӀа цӀихеза вай мехкахо.

Сога хавьтгача, аьрда кулгаца болх бар, яздар - из лазар дац, Юмаь оамал я. Хетаргахьа, дегӀацара дӀаяккха йиш йолаш а я. Цу тайпара хӀама сай бӀаргашта бӀаргадайна ва со. Тха воккхагӀа вола воша ишколе ухача хана, аьрдигаца язде волавеннавар.

Нанас цӀагӀа саьрг лелабара, аьрдигаца язде волалушшеь, цу кулга тӀа саьрг тохар. Дукха ха ялале, аьттигаца язде волавелар из. ВӀалла хӀама дац аьрдигаца яздица а, нагахьа санна из дика карагӀдоале. Масала, Муцолгананкъан ПаьгӀамат 5 «б» классе ягӀача хана, цо геттара шорта яздора улга тӀа аьрдигаца, хӀанз из 7-ча я. Йоазув аьттигаца дечарел а сихагӀа ду цо хӀанз, кулг йоазонга дӀа1емалга да из. Ха дӀа мел йода кхь а сихагӀа яздергда цо. Кертттердар да цу кулгаца дика хӀамаш хьаьхоллаш саг вахар, зуламца из бӀех ца деш.

12 ПАЙДАНЕ КЪАМАБЛ

Наьсарен хьал тоадеча, гю де йиш йолаш ба къонабараш

Гаьгенаькъан Марина

Хьалкхувш латтача тГехьено гю де йиш я, Наьсарен хьал тоадеча. Кагирхой совета доакъашхой ба, цу беркате-ча гюлакха юкье дикка дакъа лаца ловш. Хьинардарех дIакхета йиш йолаш ва моллагIа, из гюлакх къоабалдеш вола вахархо. «Сердалога» из хоам бир шахьара администраце.

«Наьсарен куц тоадеча дакъа лаца ловш болча кагирхой тоабак хьакхета бех администраце кьыбола, шахьарах дог лаза бахархой. Шоаш лаьрхIар кхоачашдеш, къахьега лаьрхIа ба хьинардараш», - дийцар тха газетата.

ГалгIай мехка кхоачашъеш я «Класе вIашагIкхетар» яха проект

Гаьгенаькъан Марина

ГалгIайче дика кхоачашъеш я «Класе вIашагIкхетар» яха Еригроссийски проект, из проект дагIаахар берий, кагирхой юкьарлон-паччахьалкхен болам-

га гюлла да, яхаш, дийцар «Сердало» газетата моттигерча болама бувзамех волча говзанчас Налганаькъан Рамзана.

Цига бех каст-каста цхьацца балха дакъ тIа то-

ламаш даха таро хинна нах. Укх наькъа Наьсарерча №21 йолча юкьерча ишкола веза хьаьша волаш, цига дакъа лоацаш вар ГалгIай Республикан экономически дегIаахара министр Гиренаькъан Исроапил. Цо ший ва-

харера безаме хIамаш, ше из профессия харжарах дийцар. «Класе вIашагIкхетар» хилар бахьан долаш, дешархошта дайзар экономикан министерствос мохк дегIабара юкье малагIа дакъа лоац», - аьлар хоам.

Наьсаре хьалгьяь йоалаш я, бераш деча дарбанчера котельни

Аьхкенаькъан Марем

Наьсаре кастлуш хьалгьяь яргья блокех яь модулни оала котельни. Цо дерригача республикан бераш деча цIенна йIовхал лоаттаергья. Котельне низ ба 11,5 МВт, яхаш, дийцар мехка Кулгалхочун зарбан болх ле-лабераша.

Карарча хана, дукхагIа бола болх баь баьннаб, цу юкье кIоаг баккхар, йIовхала камераш оттаяр, лардаш-та лаьрхIа йола плиташ тIаяжкар а долаш. ХIанз хий хьачудоаккха, гIувнаш тIа гIозарч оттаду болх ба дIахьош.

Бераш деча моттиге, из хьайийллача 2017 шера денз, белгалдеш дар ший доалахьа цун котельни цахилар. Цудухьа хIанз котельни хьалгьяь хиларо дарбанчен чухьнахьа йIовхал лоаттае таро хулийтаргья, цу юкье керда хьадаьча бераш-та лаьрхIа палаташ, операционни, бераш хьадеш йола моттигаш а йолаш.

Из гIишло балха юкьейо-алаергья, ер шу чакхдалале.

Бовзаш хила хьай мотт

АргIанара журналаш дIакхачад берашка

Гарчакханаькъан Сали

Берашта дукха дезача «СелаIад» яхача журнала вахаре цхьацца хувцамаш хиннад, укх тГехьарча хана. Цкъадале, хувцаеннай из кийчдеш а арадоахаш а йола фусам. Карарча хана из дIатехад «Сердало» яхача керда хьадаьча кепайоазон цIенах. ШозлагIадале, хувцавеннав цун кертера редактор, укх шерарча номерашта кIалха язьяь хургья Курскенаькъан Мухьамада ИбраIима цIи; из ва берашта дукхагIа езалургийолча байташка, дувцарашка, кицашка, кроссвордашка, сурташка хьежар а, уж кепа тоха дагья хьа хоржар а. Цхьабкха цхьа хувцам хиннаб «СелаIада» вахаре, хьалха цунна кепеттар Минводерча кепайоазон цIено, хIанз журнал арадувл Ессентуке.

Дукха ха йоацаш, кердача хьисапе арадаьннача журнална 4 номер кхачай вай республикерча дешархошка, из хьаяздаьча берий бешамашка, белггаларча нахага. 2000 гарга волча сага таро хургья цар оагIош тIа кепа теха, наьна меттала язьяь боккхагIболча йоазонхой а берий шоай а байташ еша. Царна юкье да Хьоашаланаькъан Iаьлас, ГIазданаькъан Аьсета, Хамхой Дауда, Албохчанаькъан Зейнапа, Ду-

даранаькъан Маккас, Кхоартой Марета, кхычар даь йоазош. Иштга къонача дешархой таро хургья Iахилганаькъан Заретай, Мерешканаькъан Султана, Доврбиканаькъан Розай дувцараш деша. Журнало довзийтаргда Эзопа кIоанолгашта даь керда таржамаш, тайп-тайпара фаьлгаш, кроссвордаш. «ГалгIай сийдола нах» яхача оагIон тIара цар ешаргья, къаман гюлакха баха гIерташ, къахьегаш чакхбаьннача нахах: Чакхенаькъан Ахьмада Баширах, Доданаькъан Митакха IамарIаьлах, Даканаькъан Ахьмада Мухьамадах, Дидиганаькъан

Бексолта Борисах - йола очеркаш. Берашта къаьстта дезалургда аьнна хет сона Шаповалов Владислава байташта даь таржамаш, БIарахой Iаддал Хьамида, Маматанаькъан Марета, гIуозлой къаман фаьлгаш.

Мотт Iомабеча а шаьрбеча а дакъе дикка гю дергда журнална кердача номераша, цу гюлакха юкьеденед дошлорг, къаьнара, дицденна е дицлуш латта дешаш довзийташ йола «Мотт беце, къам а дац» яха оагIув.

Дукхача, хозача, безам тIарIоргболча сурташца кийчадаь да керда журналаш, из

болх баьб говзача суртанчас ГIудантанаькъан Дукхеша, цул совгIа бераша шоаш даькка сурташ а го йиш я журнална тIа. Лоацца аьлча, дуккхача наха къахьийгад кхувш боагIарашта наьна мотт дикагIча оагIорахьара бовзийта гIерташ. Берий декхар - дешар, хIама Iомадар, «СелаIада» вахаре дакъа лацар. ХIанз моллагIа бер да, ший цIагIа дагIашехь, цун редакцеца бувзам оттабе йиш йолаш. Интернетта гIонца, шоаш кхелла моллагIа йоазув, сурт, кроссворд, кхьдола кхолламаш хьадаьта йиш я. Сайт дIаязьяь я журнала 16-ча оагIон тIа.

Баркал хилда шоана, дика лораш!

Галой Муса

Хьамсара «Сердало» газета редакци, докка баркал ала лов сонха хьога гюлла, унахошка чюагIа дика хьожаш волча МагIалбикерча дарбанчен керттерча лора Бузуртанаькъан Х. Ю., дарба деча лора Пхылекьонгий Д. Э., иштта цу чурча кхьболча болхлошта. Бехтокхаме шоай болх дIахьош хиларах, Дьала раьза хилва шоана! Иразе, маьрша дахалда шо!

УнахцIенон гIулакхех йолча Министерствого дехар да са, МагIалбика кхален дарбанчера неврологически лазарашта, берашта дарба деш йола моттигаш йоккхагIа хургйолаш болх бе, аьнна.

Баденаькъан Башир, Заьзгакьонгий-Юртар вахархо

«Хьалхарчар болам» яхача оагIон балхах дийцар Магасе

Гаьгенаькъан Марина

бир цу моттигера.

«Хьалхарчар болам» яхача оагIоно республике дIахьоча балхах, дIахойодача хана цар кхоачашде дезаца декхарех дийцар Магасе дIайихьача кхетаче. Из хоам «Сердалога»

«Кагирхой, берий Даьхенцара безам чюагIбеш, цун декхараш кхоачашдара уж тIахьехаш йолча моттигерча, еригача Россерча проектх дийцар гулбеннараша. «Хьалхарчар болам» яхача оагIон

кулгалхочун гIонча волча Моргуновский Валере видеобувзамга гIолла теркалдир, цу оагIонца кьахьегараша мехкарча кагирхошца беча балха дикка толамаш даьха хилар. Кхетаче чакхйоалаш, дошо хьарак денна, «Хьалхарчар болам» яхача оагIон хьехам-

ча вир вай мехкадаьх Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлах», - йоах хоамо.

Республикан кулгалхочо белгалдечох, «Хьалхарчар болам» яхача оагIоно доккха дакьа лоац вай кьаман Даьхенах дог лазаш бола кагирхой кхехара юкье».

Вай студенташ Еригача Россе эконоомически диктант язdechа ба

Гаьгенаькъан Марина

арлон, ТАСС хоамий агентствон, Российски исторически юкьарлон низашца.

ПалгIай паччахьалкхен университета, республикан юкьерча лаьрхIаача дешара студенташ дакьа лоацаш ба, Еригача Россе эконоомически диктант язdechа. Из дIахьоргда Россе 89 мехка, иштта кхьча паччахьалкхенашка, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ИнгIУ студентий профкоме.

Из дIахьош хилар баьхан долаш, наьха таро хургья «Экономика чюагIа тоалуш латта Россе» яхача темах шоашта фу хов хьажа, хIаьта из вIашагIьеллараша эконоомически дешар тоадара, наьха эконоомически кхетам совбаккхара де дезар токаргда», - йоах хоамо.

Белгалду, ПалгIайчен берригача доакьашхоша регистраци йир diktant.org. сайта гIа.

«Кхетаче кийчъаьй Россе лобамече эконоомически юкь-

Нанна телача ахчан 1 612 сертификат хьайцад республикерча дезалаша

Аькхенаькъан Марем

2024-ча шера Iан шоллагIа беттагара гуйран хьалхарча беттага кхаччалца йолча хана, нанна луча ахчан 1 612 сертификат дIаййцад вай мехка. Из хоам «Сердалога» бир Мехкадаь, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша. Цу наха юкьерча дукхагIбараша - 1 431 дезало шоай вахара хьал тоадеш дIадахийтад из ахча. ГIалгIай мехкарча Вахара ганзо цу гIулакха хьакьоастадаьр 940 млн сом ахча да.

РФ паспорташ дIаделар «Хьалхарчарна»

Гаьгенаькъан Марина

генаькъан Хади, иштта «Хьалхарчар болам» яхача оагIон болхлой», - йоах тхога кьаьча-

ча хоамо.

Паспорт хьаьцар - вахара лоархIаме дакьа да, из дерри-

га кхетадеш, кьаман пайдане хургдолча наькьашка кьаьхьега лаьрхIа ба кагирхой.

РФ паспорташ дIаделар, «Хьалхарчар болам» яхача оагIон 30 доакьашхоочо. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Мехка керттера каьхат дIаэцаш, 14 шу даьннача дешархоша белгалдир, Даьхен гIулакха латташ, кьаман сий лорадеш, шоаш дIачакхбала кийча болга. Паспорташ дIалуча дакьа лоацаш бар Ньсарен кхален администраце вахара оагIон кулгалхо, Долакха-Юрта керте латта Тиймарзанькъан Муса, МагIалбика кхален администраце кулгалхочун гIонча Иленаькъан Зейнап, 14 шерга кхачанза долча берий гIулакхех йола инспектор Аь-

«Бераш долча дезалашта гIо дар вай мехка лоархIамеча декхарех хиннад. Наха боккха аьттув луш да тахан нанна луш дола ахча. ХIетта баха хайшача дезалашта чубаха фусам Iалашье, шоай вахара хьал тоаде чюагIа новкьостал ду цо. Иштта берашка дешийташ дIадахийта йиш я из ахча», - белгалдир вай Мехкадас цу лоархIамеча паччахьалкхен программах дувцаш.

Мехкадаь зарбан болх лелабераша белгалдечох, 2 077 дезало сертификаташ дIаййцад дIадахача шера. Вахара политиканна юкье йоккха, белгала моттиг дIалоацаш да из гIулакх тахан.

14 ВАЙ ДААР

Махьарчкьяъра е минтай

Форда кхачо йоккха моттиг д'лалаьцай наьха вахаре

Султиганьякъан Йоакъап

Палг'айчен къаман да-арашта юкье массайолча хана хьалхара моттиг д'лалоацаш хиннад устаг'ан дулха е бежана дулха дика коарчам. 30-40 шу хьалха, чкьяъран дааро моттигерча вахархочун буача кхачан юкье д'лалоацаш хинна моттиг башха лоарх'аме яцар. Буаш-м хиннаб чкьяъра, х'аьта а тахан х'ара сага из эшаш хиларга диллача, башха лоарх'аш бацар. Бакъда цу хана кхоачам боллаш уж даараш Палг'ай мехка да а дацар. Цул совг'ла, дукхаг'ла болча наха юкье долаш дар, чкьяъра истола т'ла оттабар шоллаг'ича даькье лоарх'аш хилар. Нагахъа санна дика кхехкадаь устаг'ан е бежана дулх, е цу дулха даь котлет деце мара, хилацар чкьяърах даь даар. Лоацца аьлча, чкьяъра эцаш хулар кхыча кхачан даарел к'езигаг'ла. Иштга дар из, СССР ханашка ера ди чкьяъран ди лоарх'аш хиннадале а. Из лаьдало наха белкови кхачанца лаашо яра юкьедаьккха дар. Йод йоалла даараш, мехка дукхаг'ла моттигашка кхоачам боллаш дацар. Къаьстга цу ханашка маьха деза доаца чкьяъран даараш тикашкара эца йиш хулар.

Форда чура кхача к'езигаг'ла безалуш боаг'лар Палг'айчен бахархошта, д'ладахача б'аьшерен 90-ча шерашка. Хьалхарча базархоша шоай мах бара йола моттигаш хьаеллаш, дохкаш дола кхачан товараш ма хулла тайп-тайпара хилийта г'ерташ, болх бора. Чам бола чкьяъран кхача, к'езигаг'ла дирал йолча килькагара д'лаболабелла, лаьржача ювнага кхаччалца базар т'ла боллаш бар.

Цу хана денз, республикан дукхаг'ича бахархоша шоай дезалашта каст-каста сел'едка, скумбрий, махьарчкьяъра, кхерза окунь оала чкьяъран даараш лоаттаду. Вайх дукхаг'ичар кхетаду, чкьяъра а иштга кхыдола форда даар а шун юкьедаладеш хиларо лоарх'аме даька д'лалоацилга.

Цунца цхьана, ха д'ла мел йода, дикаг'ла болча чкьяъран мах т'лакхийтаб. Из нийс-

де йиш я юхьянца бензинал дарег'ла хинна газ, маьхага диллача, тахан бензина т'лехьакхувш йоаг'лаш хиларца...

Дукха ха йоацаш, чкьяъранца дувзаденна дош дийцар вай мехка Федераци Совете. Тайп-тайпарча СМИ хоам бир, «2023 шера Россе бахархой кхачан даарашта юкье чкьяъро 2% д'лалоац» яха хоам бир Федераци Совете кулгалхочо Матвиенко Валентинас. Цо белгалдир, Россе бахархошта чкьяъра безаш хилар а из кхача маьха беза хилар а, цудухъа из эца наьха таро хилац. «Мах беш йолча моттигашка дукха яц чкьяъран даараш дохкараш, чкьяъран мах лакха а ба», - аьлар цо.

Иштга Федераци Совете кулгалхочо аьлар, Гаьнарча Малхбоалехъа горбушанна т'лакхийтта мах 118 сом да, цхьан кийлах 270 сом дех. Маьха чухьнахъа лоарх'аш хиннача треска оалача чкьяъран цхьан хьоарчамах 2 эзар сомага кхоачаш дех, цо иштга белгалдир чкьяъран маьхаш т'лахьожам боллаш хила дезилга.

Тухан чкьяъран хаттар керттера терко лоаттаерех да мехка лаьдало а, иштга министерствос а, цунна чубоаг'лача болхлоша а.

Дукхача моттигашка, чкьяъран боахамаш хьадийллад, цар шоай даькье юкьедаьх пачча хьалкхен кхачан программа кхоачашъеча. Из Палг'айче а я, бакъда селлара лоарх'аме дац цунна тахан караг'доалар. Хьатг'айоаг'лача хана, из хьал дикаг'ла дег'ладоаг'лаш хургда.

Палг'ай мехка устаг'ан, бежана дулха, чкьяъран мах в'лаший нийсбича; вайна гургда чкьяъран мах юкьера

лаьрх'лача мел ба. Наьсарен дика йовзаш йолча базар т'ла, минтай оалача чкьяъран цхьан кийлах 220 сом дех, сельдах - 400 сом, кильках - 250 сом, горбушах - 450 сом, окунь оалачох - 450 сом, скумбрех - 450 сом, мойвах - 450 сом.

Духхъала датг'лаала безам ба: вайцигарча базарашка тайп-тайпара чкьяъран даараш да, цар мах таханарчул чухьнахъа баларе нийса а хургдар. Из эцархошта ловш дар да, бакъда бохкаш болча наьха уйла кхыча тайпара я.

Цу дешаца бувзабелла керда, дика хоам а ба: минтай яха чкьяъра лоаттабара йолча ассоциаци лаьрх'ад, Россе г'юлла из чкьяъра шозза дукхаг'ла лоаттабе. Цун президента Буглак Алексея яхачох, минтай 35% мехка керттера чкьяъра лоарх'аш ба, из цахаддаш лоаттабеш а хургба вай базарашка. Цул совг'ла, карарча шера г'лорабъча минтая мах д'ладахача шерашка хинначул лохаг'ла ба.

Мичча беса из дале а, чкьяъра кхачанна юкье хила беза. Из лоарх'аме да, бераш дег'ладоаг'лаш, форда даарех йоакха царна эшаш йола витаминаш, микро-макроэлементаш, кислоташ, хьоанал, калий, кхы а дуккхаяраш царга д'лакхачийта безам бале. Иштга уж эшаш я вайна масанена а.

К'ира цкъа чкьяъран кхача буаш хила веза саг. Коартол кхехкаьа, маькх а, биткъа лич боаккхаш селедка а аьта, чам боллаш баа беза из.

Дуга кхехкадаь, кхерзача чкьяъран ц'еча ч'егилгаца цун чам тоабе мегаргба. Дагадоаг'лаш хила, чкьяърах даь даар - из г'лалг'ай шун т'ла хила дезаш да.

Сообщение о возможном установлении публичного сервитута

1	Правительство Республики Ингушетия (уполномоченный органа, которым рассматривается ходатайство об установлении публичного сервитута)
2	Цель установления публичного сервитута: эксплуатация существующих линейных объектов системы электроснабжения: «ВЛ-110 кВ №106 ПС «В-500» - ПС «Исток» и его неотъемлемых технологических частей»; «ВЛ-110кВ №8 ПС «РП-110» - ПС «Эзминская ГЭС» и его неотъемлемых технологических частей. Адрес или иное описание местоположения земель, земельных участков, в отношении которого испрашивается публичный сервитут: Публичный сервитут в отношении земель и земельных участков в целях эксплуатации существующего линейного объекта системы электроснабжения регионального значения «ВЛ-110 кВ №106 ПС «В-500» - ПС «Исток» и его неотъемлемых технологических частей», протяженностью 20560 п/м в отношении земель, государственная собственность на которые не разграничена, согласно Приложению №1 «Графическое описание местоположения границ населенных пунктов, территориальных зон, особо охраняемых природных территорий, зон с особыми условиями использования территории»; 2. Публичный сервитут в отношении земель и земельных участков в целях эксплуатации существующего линейного объекта системы электроснабжения регионального значения «ВЛ-110кВ №8 ПС «РП-110» - ПС «Эзминская ГЭС» и его неотъемлемых технологических частей, протяженностью 30 482 п/м, в отношении части земельных участков с кадастровыми номерами и земель, государственная собственность на которые не разграничена, согласно Приложению №2 «Графическое описание местоположения границ населенных пунктов, территориальных зон, особо охраняемых природных территорий, зон с особыми условиями использования территории»: - 06:07:0000000:66 Республика Ингушетия, Джейрахский муниципальный район, с.п. Джейрах; - 06:07:0000001:26 Республика Ингушетия, р-н Джейрахский, с.п. Джейрах; - 06:07:0000001:31 Республика Ингушетия, р-н Джейрахский, с.п. Джейрах, северо-восточная часть кадастрового квартала; - 06:07:0000001:468, Российская Федерация, Республика Ингушетия, Джейрахский муниципальный р-н, с.п.Джейрах; - 06:07:0000001:267 Российская Федерация, Республика Ингушетия, Джейрахский муниципальный р-н, с.п. Джейрах, с. Горбани; - 06:07:0000001:440 Российская Федерация, Республика Ингушетия, Джейрахский муниципальный район, с.п.Джейрах; - 06:07:0000004:35 Республика Ингушетия, Джейрахский муниципальный район, с.п.Джейрах (с.Горбани); - 15:09:0000000:14, Республика Северная Осетия-Алания, г. Владикавказ; - 15:09:0022601:2, Республика Северная Осетия - Алания, г. Владикавказ, Длинно - Долинский водозабор (пойма р. Терек, 2 км от карьера Доломит).
3	Адрес, по которому заинтересованные лица могут ознакомиться с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута и прилагаемым к нему описанием местоположения границ публичного сервитута, время приема заинтересованных лиц для ознакомления с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута - Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия, адрес: 368101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. Базоркина, дом 70.
4	Адрес, по которому заинтересованные лица могут подать заявления об учете прав на земельные участки, а также срок подачи указанных заявлений - Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия, адрес: 368101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. Базоркина, дом 70, в течение 15 дней со дня опубликования сообщения о возможном установлении публичного сервитута в порядке, установленном для официального опубликования (обнародования) правовых актов поселения, городского округа, по месту нахождения земельного участка и (или) земель, указанных в пункте 2 данного сообщения.
5	Официальные сайты в информационно - телекоммуникационной сети «Интернет», на которых размещается сообщение о поступившем ходатайстве об установлении публичного сервитута - https://mizo-06.ru/
6	Дополнительно по всем вопросам можно обращаться: Публичное акционерное общество «Россети Северный Кавказ»: 357506, Ставропольский край, г. Пятигорск, ул. Подстанционная, д.13а. Тел.: 8-800-220-0-220
7	Графическое описание местоположения границ публичного сервитута, а также перечень координат характерных точек этих границ размещены на официальном сайте Министерства имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия https://mizo-06.ru/

Вайцигарча чарахъаша т'ковронех даар кийчду, хьунаг'ла лелача хьайбашта

Коазой Мадина

Республикан чарахъаш, т'лехьарча д'айхача деношка, хьунаг'ла лелача хьайбашта лаьрх'ла гаьний т'ковронех даар кийчдеш ба. Дукхаг'ла из хилийта деза ха я т'гайоаг'лар, х'лана аьлча гаьнаш лажаг'дизерале е езаш я кийчо, яхаш, хоам бир «Сердало» га-

зетага Палг'ай Республикан Лалама Министерствос.

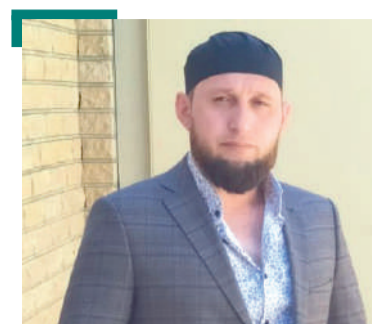
«Уж гаьнаш кийчдара болх массехк даькье бийкъаб: уж хьалхаг'ла кийчду, докъаду. Х'анзле кийчдаьд тайп-тайпарча баьций новраш. Берригаш а 600 нув ба.

Иан д'лоахала, уж баьцовг'ла новраш хьунашка г'юлла

лелаш дола хьайбаш т'лакхоачаргдолча Юдекк», - аьлар, шоай баллах дувцаш, Лалам лорадераша.

Цу тайпара, хьайбай йоакхо ю хьалххе а.

Белгалду, бларчача шера чарахъаша минералаш лоаттаю хьайбашта, иштга к'ла, тух, кхыдола даараш.

Ленинградски областе бер кАлхардаьккхар вай мехкахочо

Гаьгенаькъан Марина

Ленинградски областе турпалал гойтар вай мехкахочо, Эбарга-Юртарча Олиганькъан ИбрахИма. ЦАьхха, садикъа доладеннача бера гЮо де дезаш хилар из.

«Сердалога» из хоам бир Гибухен-Малхбузен федеральни куран тАа массазира викал волча Овшанькъан Муслима». Дийжа ху яхача моттиге Турпалый проспекта тАа, Гишлон балхаш деш вай мехкахочо. ЦАьхха, кхалнаьх цЮогарч хеза, болх Юкхесса, ше ма водда цигаьхъа веддав из. ВорхИ бутт баьннача, садикъа доладеннача бера, цо садоаргдолаш, лораша деш дола новкъостал даьд цо, цул тАехьагА нанеи бери дарбанче дАадигад», - йоах тхогарча хоамо.

Карарча хана бер могошмаьрша да. Лораша белгалдир, ханнаьх гЮо даро цун хьал аттачъа даьккхалга. ГалгАй Паччаьхалкхено белгалвергва иштта доккха дика шийх хьадалиита мехкахочо.

КЪАМАН заповедникашка къахъегарий Ди дездир мехка

Гаьгенаькъан Марина

ЖАйрахъа-Ахабоарзен паччаьхалкхен Истена, архитектура, Ислама музея болхлой даькъалабийцар тАема операцен доакъашхоша, «Даьхен лорбой» яхача ганза филиала. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«36 шера вай мехка болх дАяхьош йолча музее баха хилар тАема операцен доакъашхой. Илманца, культуранца дувзаденнаре, шоаш дАяхьоча балх дийцар хьаьшашта. Музее гЮлла экскурси еш, хоза ха дАйихьар цар. Ганза доакъашхоша «ДоттагАла юкьерчул безагАла бувзам хила йиш яц» яха Прилепин Захара яздаь книжка делар музейна совГата.

Хьалхара гЮо деча эша говзал гойтар вай дешархоша

Гаьгенаькъан Марина

Республике дАяхьош хиннача чемпионате, эггара хьалхара гЮо деча эшаш йола говзал гойтар вай мехкарча дешархоша. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Хьалхарчар болам» яхача оагЮоно, Россее ЦАеча ЖАрго дАяхьош хиннача яхьашка шоай дешара моттигаш дАяхьокхаш хилар 10 тоабанна чуввагА 50 доакъашхо. Кхаь оагЮонца шоай говзал гойта езаш бар дешархой: тестех латта декхараш, «Буфете нийсеннар», «Урам

тАа нийсеннар», - йоах тхогарча хоамо.

«Хьалхарчар болам» яхача оагЮонна кулгал деча Албохчанькъан Марина белгалдечох, моллагА хатара юкье човхавача сага эггара хьалхара новкъостал деш йолча, Москве дАяхьоргйолча ерригача Россее чемпионате

дакъа лоацаргдола дешархой хьахоржаргба цар тахан дАяхьоча яхьашка гЮолла. Котало яккхараш - Эбарга-Юртарча №2 йолча ишкола дешархой. ШоллагА моттиге хилар Наьсарера № 6 йола ишкол, хАьта кхоалагА моттиг Шолжа-Шахьарерча №1 йолча ишколага кхаьчар.

ГАЬЛЕИ КЪАРАКЪИ ДОАЦАШ

ГалгАйчен дукхагА бола бахархой массахана лорабеннаб воча оамалех

Султиганькъан Йоакъап

Техьарча ханашка, тайп-тайпарча тохкамаша яхачох, ГалгАй мехка кезигагА ба, кьыча моттигашка хьажача, корта бохабу малар мелараш. ДукхагА даькъе из дин оагЮонца, халкъа ладаташка дувзаденна да.

Дин оагЮонга диллача, сага дегА новкъа дола хАама леладар доагАш дац. Кезига мукъагА хкеташ волча сага уж хАамаш леладергдаци. Из хьожаргва уж дика доаца гЮулакхаш ца леладеш.

ХАра сага ший могошал лорача еза, тАехьагА шийна хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде таро хургйолаш, тАаккха укх дуненна чам а дикагА ховргба цунна.

Психологе оагЮонга диллача, гаргарча нахаца айхха бувзам лелабеш хиларо во оамалаш цалелаяра новкъостал ду. Республике кхотабенна нах бахаш хиларах, нах шоайла бовзаш хул. Цу хАале, урам тАа дА а этта, гАьле увзаш латта йиш яц, сцена тАа волаш санна, из а лоравала везаш ва.

Вай юкьарлоно из хьал тАацаш а дац. Цудухъа кьайлагА леладеш дезаш хул, боккхагАчарех лечкьаш.

ЦАьхъан ираза, массехк итт шу хьалха дАяьлар, гАьлен кЮр тохаш, неца бувш хинна наьхъа оамал. ДАяяхача ханашка, моллагА вола цАьа хьаьша веча, неций латаргдоацаш увз аз, яхаш, бегаш а беш, гАьле увзар. ХАнз дукхагА йолча кхетаченашка гАьле увзараш кезигагА хулаш боагА, цул совГА дукхача шерашка лораша цАи йоаца лазар цакхетийтар хьалхадоеахаш хиларах а юхабаьннаб гАьле ца увзаш, шоай дегА зулам дергдола хьал ца леладеш.

Цул совГА, ГалгАйче ший тайпара спортивни гишлош хьаелларца, вахара хьалаш хувцаденнад - уж дукхача шахьарашка, юрташка хьалхара хьаеллаш яр, цо тАазар кагирхой.

Кхувш йоагАча тАехьенна дика хов, могош а хоза а хилар - из доккха ираз долга. Малав иштта хила ловш воацар? Массанена ловш дар да из!

Малар дувца вай доакхе, из хьалха хинначоа юхе кезигагА мел. Цу даькъ тАа, зуламаш леладар, бокъонаш телхяр, наха кхераме хилар геттара а белгалдоалаш а унзара а хул.

Вайцига корта бохабу малар менна, веха, урамашка гЮлла борал телхаш лелаш саг бАаргаго хала да. Молаш бараш а шорттига, кьайлагА мала хьож. Бакъда из цар гу-

чадоал, менна болаш машинаца боагАш хуле. Наькъашка го йиш я леладер дика кхетадеш боаца малар меннараш, цар керта чу малара йи мара хАама хилац...

Тахан вайна юкье нийслуш ба наркомани яржара дола бахъан, малар юкьера дАдалар да аьнна хетараш. Из Ювдала кЪамаьл да. Нах воча хАаманна тАакхувш цахиларо уж диканга кхоачабегрба.

ДАяяхача а таханарча а хана бахаш болча хьаькъал долча наха белгалду, саг тамашийна хилар. Из даим безам болаш хул ахка вахара юхе хила, унзарча хАала юкье хила. Массанена, дукхача хана денз, ховш да, гАьлено сага могошал эшаелга, хАьта а цунца ваха гАерт из.

Шо дукхача шерашка денз

гАьле увзаш дале, из йита атта хургдац. Геттара а хала хургда. Валлалца цунцара чам дАбалаца сага.

Иштта да корта бохабеча маларцара хьал а, цунах дикахетар ца хулилга ховш да. Кхалсага хозал а могошал а цо дАйоаккх, хАьта маА саг а могош волаш ваха, иразе ший вахар кхолла пайдана хилац.

Вай лакхе белгалдаьхараш селхан хинна кхоачамбоацараш да. Хургдолчунга хьалха хьожаш, ГалгАйче дикача вахара масал гойташ хургйолаш, къахъега деза вай. Тайп-тайпара хаяьннача эзараш болча наха йоккха дегАгЮоз хургья цох.

Иштта хургдолаш, хьажа деза вай хАра дезале, дешара моттиге, боахаме. Вай дерригаш, сийрдача кертаца уйла а еш, дахара тАакхувш хила деза.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общенациональная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Росохранкультуры
по ЮФО.
Рег. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
издательства газеты «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
16 октября 2024 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диалитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

Россе кьаман гулъяьча тоабанна юкьевахав вай мехкахо

Гаьгенаькъан Мартина

Албане дIаяхьа лерхIача эллиной-румий латарак йолча чемпионате гIоргйолча Россе гулъяьча тоабанна юкьевахав вай мехкахо. Из хоам «Сердалога» бир спортацарча латарак йолча федерация.

«Цу йоккxача яхьашка дакъа лаца хержарий цIераш яхьар укх деношка эллиной-румий латарак йолча Россе вIашагIтехача тоабан тренера Тотров Рустама. 77 кг дозал дарашца ший низ гойташ хургва «Ади Ахмад» яхача спортклуба доакъашхо БIарахой ИсмаIал», - йоах хоамо.

«Чемпионатага кxачале, ИсмаIала хьабенар атта никъ бац. Дошув даккxа лаьрхIа ва мехкахо вай республиканна. Лакха начIал долаш, ший гIулакx дика довзаш спортсмен ва из», - дийцар тха газетата спорта гIулакxех йолча Министерствонна кулгал деча Белхарой Руслана.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Утерянный аттестат, выданный СОШ №8 г. Назрани в 2002 г. на имя Мархиева Руслана Азмагиреевича, считать недействительным.

Хьаьна лаьтта

Шоай кxаш тIайоагIача бIаьсти дIаде кийчдеш ба бахархой

Султиганькъан Йоакъап

Гуйре - из гаьнаш, кIотаргаш, комараш, комсаш дIайогIа ха я. Ший доалахьа лаьтта дола хIара вахархо цу гIулакxа кxаьгаш хила веза. Беш гурахьа юха ахка, гаьнаш дIагеда, котамий бу, хьайбаш, жа чудолакхий цIенде, чура дIайха хургдола болх бе, беша хий дегташ бола пед боассабе, йоархIаш дIаяха, иштта кxыдола балхаш де кийча хилар лоархIаме да.

Шахьара куран тIа вахача сага таро я; ше вахача моттига юхе зизаш, тайп-тайпара гаьнаш дIайогIа. Лоацца аьлча, сага кxаьгега деза шийна болча пайданна беша е бежкарта, иштта ший боахаме леладе деза тайп-тайпара хьайбаш, из ба дика пайда луш бола кxаьгем.

СалоIача деношка базар тIа

Россе спортсменей союза викалаш тIайцар республике

Гаьгенаькъан Мартина

Физически культураху спортахи йолча мехкарча министерствос тIайцар, Россе спортсменей союза викалаш. Из хоам «Сердалога» бир цу

моттига зарбан болх лелабераша.

«Россерча «Олимпийски толамхоша - берашта, кагирхошта, Россе берий спорта» яхача программага гIолла кxаьчар

вай мехка олимпийцаш Мусульбес Давид, Магомедов Хаджимурад. «Магас» яхача спорта гIишлон гимнастиках йолча академе кийчо еш болча спортсменашка хьожаш, царца кьамал деш ха дIайихьар хьаь-

шаша», - йоах тхога кxаьчача хоамо. Иштта цу кхетаче дакъа лоацаш хилар олимпийски ловзарашка котало яьккxа Манкенаькъан Назир, Халмарзананькъан Хьасан, дотув даьккxа Кхоартой Калой.

Воркаутах йола яхь дIайихьар республике

Гаьгенаькъан Мартина

Укх деношка Дьякова цIерах йолча стадиона тIа воркаутах йола яхь дIайихьар «Бералла наькъаш» яхача ерригача Россе проектага гIолла, «Трезвость в тренде» яхача проекта тоабача. Из хоам «Сердалога» бир кагирхой оагIон министерствос.

«Кагирхой политикахи туризмахи йолча министерствос хьаллоацаш, дIадихьар из спорта цIай. Шоай дегIа низ бовза аьт-

тув хилар хIара тоабан доакъашхой, цул совгIа, дIахойодача хана тоаде дезар фуд ховргда царна. Котбаьннарашта грамоташ, совгIаташ декъаш дIадийрзар из гIулакx», - йоах тха газетата бенача хоамо.

«Бералла наькъаш» яха проект кxоачашгьара тIахьожаш волча Евкураанькъан Расула белгалдечох, иштта йолча проекташа берий дегIа низ чIоагIбу, массайолча оагIорахьара, берашта боккxа пайда луш гIулакx да из.

дане кxаьгем ба, цIагIара дезал беша арабаьха, болх беш хилар. ДукхагIча даькье нийслу, даьй ара, беша болх беш боакxаш, бакъда берашта шоай беша малагIа гаьнаш ягIа ца ховш. Вай мехка дика, хьаьна лаьтта да, геттара йокъал этта ха а хилац - из кхетаче а цун хам бе а беа. БIаьш нах ба паччаьхалкхен экономикан, кxыча доакъош тIа тахан

кxаьгемаш. Уж ба Iаьдала балхаш тIа бараш: лораш, хьехархой, гIишлонхой, кондитераш - кxы а дуккxача профессеш йола нах. Цул совгIа, цар шоай цIагIа, лаьтта пайда баргбола кxаьгемаш дIахьу.

Вай из дика Iадат дита йиш яц, массайолча хана кxаьгем совбоаккxаш даха деза вай. Кийча хила шоай бел бе а елла, беш ахка.

нийсделча, вай кхетаду, хьайбашкара хьадоаккxа маша дукхагIа а тайп-тайпара а хулаш лагтилга. Ший доалахьа лаьтта долча сага, тIехьарча хана, дукхагIа лелабу юртбоахам. Уж хьож дикагIа дола ялата фу е кердача тайпара хьайбаш эца.

Кхетаде хала дац, республиканна дикагIа да, кxачан дараш арахецараш дукхагIа хилча. Дулх, шура, хьоар, Iов, баьцадаараш, сомаш, чкьаьра, комараш, кxы дIаходар арахецар - из республикан керттара рузкъа да.

ХьалхагIа вай мехка хьахулаш ца хинна сомий гаьнаш дика дIалат тахан, сомаш а лу гIалгIай мохк бIайха хиларах. Цунна тешал ду Москве дIахьош болча «Дошо гуйре-2024» яхача гойтамо. Цигарча тайп-тайпарча юртбоахамца дувзаденача даараша хьагойт, тахан мел чIоагIа дегIайоагIаш

я Россе агропромышленни комплекс. Укxаза го йиш я 100 совгIа хьайбаш, оалхазараш: доахан, жа, гаьзарий, гIажаш, котамаш, кxыйола садоалла хIамаш. Цудухьа интернетага гIолла шоаш фу леладергдархьогI, яхаш, шоай ха йоаеш багIарий таро я ялх сотех долча лаьттан тIа леладе йиш яр шоашта харжа.

Геттара доккxа декхар шийна хьалхашка а оттадаь, де дезаш хIама дац из, дIаоловалла йиш я зIамагIдолча гIулакxагара. Тайп-тайпара даар арахецара эша дика балха говзал а Iомаергьа иштта.

ХьатIаенача гуйрено а иштта тIайоагIача Iан шелало а уйла яйт, уж декхараш мишта кxоачашдергдархьогI, яхаш. Тахан е еза цу деша уйла, 2025 шера ше дIае лаьрхIачун, ше леладергдолча коа тIарча хьайбай, кxыметтел ийцача шин гIажо а пайда бахьаргба! Пай-